

Ernesto Gevara

GERILSKI RAT¹⁾

Autor je svoja razmatranja o gerilskom ratu na Kubi podelio na četiri poglavlja: »Opšti principi gerilskog rata«, »Gerilska grupa«, »Organizacija gerilskog fronta«, dok četvrto poglavlje predstavlja poseban dodatak u kome on razmatra tajnost organizacije prve gerilske grupe i odbranu revolucije. Na kraju daje analizu sadašnje situacije na Kubi i njene budućnosti.

Opšti principi gerilskog rata

U ovom poglavlju obuhvaćena su sledeća pitanja: osnovi gerilskog rata, strategija i taktika gerile, rat na pogodnom i nepogodnom zemljištu, rat u prigradskim rejonima.

Na početku razmatranja *osnova gerilskog rata*, autor ističe činjenicu da je

¹⁾ *Guerilla warfare*. Autor knjige, Ernesto Gevara je jedan od prvih rukovodilaca revolucije na Kubi i najbliži saradnik Fidela Kastro, a danas odgovorna ličnost za privrednu izgradnju zemlje.

Uspešno izvedena revolucija na Kubi pobudila je veliko interesovanje u celom svetu. O njoj je do sada napisano mnogo članaka bilo vojnog ili opšteg karaktera. Knjiga Ernesta Gevare, zbog interesantnosti materije koju razmatra, naišla je na vrlo dobar prijem kod velikog broja zemalja. Iako je izišla pre relativno kratkog vremena (u 1960. godini), špansko izdanje ove knjige preplavilo je zemlje Latinske Amerike; knjiga je prevedena na engleski jezik, a najavljeno je već i izdanje na ruskom (treba da izađe krajem ove godine).

Mišljenja smo da će ovaj prikaz, pored već objavljenih materijala, doprineti da se i kod nas dobije potpunija slika o kubanskoj revoluciji. — Prim. prik. J. Man.

sloboda koju je kubanski narod izvojevao oružanom borbom protiv diktatorskog režima Batiste omogućila da se izmene stare dogme i gledanja na rukovođenje narodnim masama Latinske Amerike. Kubanska revolucija je jasno pokazala sposobnost jednog naroda da se putem gerilskog rata oslobodi vlade koja ga ugnjetava. U tom smislu je kubanska revolucija doprinela, po njegovom mišljenju, da se shvate tri osnovna pitanja u rukovođenju revolucionarnim pokretima u Americi, i to:

— naoružane narodne snage u stanju su da dobiju rat i protiv regularne armije;

— ne treba neophodno čekati da se stvore svi uslovi za revoluciju; njih može stvoriti i sam ustanak;

— seoska područja u nerazvijenoj Americi predstavljaju osnovna područja za vođenje oružane borbe.

Prve dve postavke u suprotnosti su sa defetističkim stavom onih revolucionara ili pseudorevolucionara koji ostaju neaktivni i smatraju da se protiv profesionalne armije ne može ništa učiniti, koji čekaju da se nekim mehaničkim putem stvore svi neophodni objektivni i subjektivni uslovi, a sami ne preduzimaju ništa. Sasvim prirodno, ističe autor, ne treba smatrati da će se svi uslovi za revoluciju stvoriti kroz impuls koji im daje aktivnost gerile; mora se uvek imati u vidu da postoji neophodan minimum bez kojeg uspostavljanje i konsolidovanje prvog centra praktično nije moguće.

Treća postavka predstavlja osnov strategije. Autor ukazuje na to da oni koji se kruto drže mišljenja da je borba narodnih masa usmerena samo na pokrete u gradovima, potpuno zaboravljaju ogromno učešće ljudi sa sela u životu svih nerazvijenih delova Amerike. Time on ne misli da potcenjuje borbu organizovanih radnika po gradovima i njen značaj, već

želi samo da ukaže na to da su u postojećim uslovima ilegalni radnički pokreti suočeni sa mnogobrojnim opasnostima. Kao zaključak autor ističe da geografski i socijalni uslovi u svakoj zemlji uslovljavaju način i posebne forme koje će gerilski rat poprimiti, uz napomenu da postoje opšti principi kojih se treba pridržavati u svim borbama ove vrste.

Autor zatim razmatra osnovne principe ove vrste borbe i pravila koje narod koji se bori za slobodu treba da ima u vidu. Kao prvo on postavlja pitanje ko su sve borci gerilskog rata. Nasuprot profesionalnoj armiji, sa svim njenim karakteristikama, stoji narod čitave zemlje ili nekog rejona. U vezi s tim on ističe da gerilski rat predstavlja rat masa, rat naroda. Gerilska grupa predstavlja naoružano jezgro, borbenu avangardu naroda. Pripadniku gerile je neophodna puna podrška naroda određenoj rejonu.

I dalje, pripadnik gerile je socijalni reformator koji je uzeo oružje protiv neprijatelja svog naroda i koji se bori za to da se izmeni socijalni sistem koji njegove sugrađane drži u stanju potpune podređenosti i bede. S obzirom da pripadnik gerilskih snaga pretežno vodi borbu u siromašnim i slabo naseljenim rejonima u kojima je borba naroda, prvenstveno i gotovo isključivo, usmerena na promenu sopstvenosti nad zemljom, on, pripadnik gerile, je pre svega agrarni revolucionar. On u stvari izražava želju ogromnih seljačkih masa da budu sopstvenici zemlje, sopstvenici sredstava proizvodnje i svega onog što im je potrebno za život.

Prema autoru, postoje dva tipa gerilskog rata. Prvi — kada gerilski rat upotpunjuje operacije regularne armije, i drugi — kada oružane grupe vode borbu protiv postojeće kolonijalne ili druge vlasti. U svim slučajevima ovog drugog tipa odlučujući ekonomski uticaj proizilazi iz težnje za postizanjem sopstvenosti nad zemljom.

Kao osnovni princip gerilskog načina vođenja borbe autor postavlja da nijedna borba, bitka ili okršaj ne treba da budu preduzeti ukoliko ne postoje izgledi na uspeh. Strategija i taktika gerile obuhvataju analizu ciljeva pojedinih grupa i sredstava kojima se ovi ciljevi mogu postići. Autor posebno ističe iznenađenje kao jedan od osnovnih elemenata kojem gerilske snage moraju pokloniti punu pažnju. Po neprijatelju treba uvek iznenađujuće udariti i povući se. To treba da bude stalna praksa tako da neprijatelj nikad nema mira.

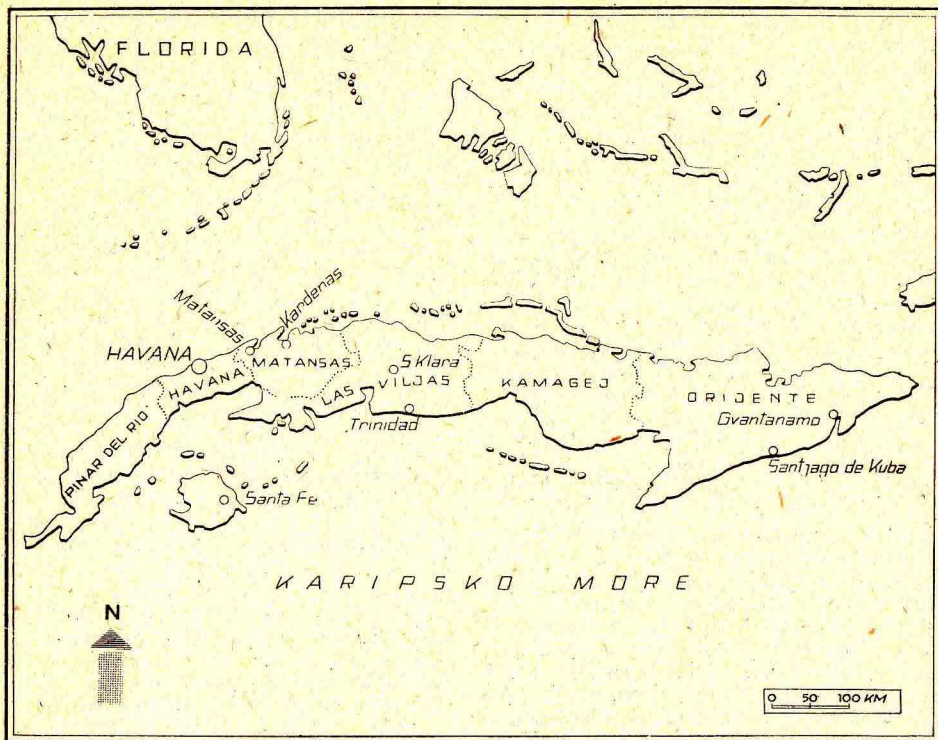
»Osnove gerilskog rata« autor završava konstatacijom da je gerilski rat, u stvari, početna faza rata koja se neprestano razvija sve dok gerilske snage, u svom neprekidnom porastu, ne dobiju karakteristike regularne armije. Onda će one biti spremne da nanesu konačne udare neprijatelju i ostvare slobodu.

Da bi se strategija gerile pravilno shvatala, neophodno je izvršiti dublju analizu o tome kako će neprijatelj dejstvovati, kao i koji mu izvori stoje na raspolaganju (živa sila, naoružanje, podrška naroda, njegovo rukovodstvo, pokretljivost). Pošto se utvrde ciljevi i izvrši njihova analiza, neophodno je da se prouči red dejstava koja će dovesti do ostvarenja konačnog cilja. Sve ovo treba da bude unapred planirano, bez obzira na to što će biti potrebne razne modifikacije i prilagođavanja razvoju borbe i okolnostima koje se budu nametnule.

U samom početku borbe osnovni je zadatak gerilskih snaga da ne dozvole da budu uništene. Sa narastanjem snaga pristupaće se i postepenom iznuravanju neprijatelja, u početku na najbližim mestima, a kasnije dublje na teritoriji koju on drži, pri čemu će se napadati komunikacije, baze odakle preduzima dejstva, kao i centralne baze. Ove udare treba neprestano izvoditi. Neprijatelju ne treba dati mira. Potrebno je stvoriti kod njega utisak da se nalazi u potpunoj okruženju. U pošumljenim i ispresecanim rejonima ova dejstva treba da se odvijaju i danju i noću, a u ostalim rejonima samo noću.

Da bi se ovo moglo ostvariti, neophodna je potpuna saradnja naroda i poznavanje zemljišta. Dobrom organizacijom, shvatanjem ciljeva revolucije i stvaranjem odgovarajućih uslova moguće je paralisati čitave armije, ili industrijski život nekog rejona, odnosno onemogućiti neprijatelja da koristi puteve za pokret (sem u izvesnim časovima). Ukoliko se ovo postigne moral neprijateljstvenih borbenih jedinica počeće da slabi.

Kada gerilski pokret ojača u pogledu naoružanja i broja boraca, potrebno je pristupiti formiranju novih četa. Čim broj četa poraste toliko da teritorija postane suviše mala za njih, preduzima se nastupanje prema rejonima koje neprijatelj čvrsto drži. Ovim i daljim dejstvima dolazi se do situacije povezanog fronta, tj. do rata koji vode regularne armije. Međutim, podvlači autor, i u takvoj situaciji ova gerilska armija ne sme biti odvojena od svoje baze; ona treba da stvara nove gerilske jedinice u pozadini neprijatelja, koje će tamo

dejavovati na isti način kao i prve gerilske jedinice.

Taktika gerile razmatra praktične metode kojima se ostvaruju glavni strategijski ciljevi. Kao osnovnu karakteristiku gerile autor na prvom mestu ističe pokretljivost koja joj omogućava da se, ako je to potrebno, za nekoliko minuta pokrene iz udaljenih reiona, da stalno menja front i izbegava bilo koju vrstu okruženja, da vrši okruženje neprijateljevih položaja ili kolona u pokretu, nanosi im poraz i blagovremeno povlači, itd. Ova ista taktika može da se primeni i noću kada se ispoljava i veća agresivnost, jer je neprijatelju mnogo teže da izvrši opkoljavanje gerilske jedinice.

Pokret noću predstavlja drugu važnu karakteristiku gerile. Pokreti noću se izvode ka položajima za napad, ili kada postoji opasnost za gerilske jedinice na jednoj, — radi prikupljanja na drugoj, novoj teritoriji. Izvršenje napada mora uvek biti iznenađno, jer iznenađenje u napadu predstavlja veliku prednost za gerilu — neprijatelju se nanose veliki gubici, a ne trpe

se ozbiljni na sopstvenoj strani. Noćna dejstva i pokreti su vrlo važni, pogotovu kada neprijatelj koristi avijaciju, a zemljište nije pokriveno.

Elastičnost predstavlja sledeću osnovnu karakteristiku gerile. Umesto krutih, klasičnih metoda borbe, gerila pronalazi sopstvenu taktiku za svaku borbenu situaciju, sa stalnom primenom iznenađenja.

U ovom delu autor posebno razmatra važnost sabotaže koja, ako se dobro organizuje, predstavlja vrlo efikasno oružje.

Jedna od najslabijih tačaka kod neprijatelja jeste njegov transport putevima i železnicom. Autor ističe da je praktično nemoguće čuvati svaki deo puta ili železničke pruge. Ovo, pak, omogućava da se miniranjem i istovremenim dejstvima iz zaseda neprijatelju nanose gubici u živoj sili i materijalu. Pri tome se mora računati i s tim da će i neprijatelj menjati svoju taktiku. Međutim, ako se budu imali u vidu osnovni elementi gerilske taktike, rezultati neće izostati, a to su, kako ih autor navodi: odlično poznavanje zemljišta; osmatranje i predviđanje puteva za izvla-

čenje; budnost u odnosu na pomoćne puteve kojima neprijatelju može doći podrška na mestu napada; prisno prijateljstvo s narodom u zoni tako da se može računati na njegovu sigurnu pomoć u pogledu materijalnih sredstava, transporta, privremenih ili stalnih skloništa, ukoliko budu potrebna, za ostavljanje ranjenika; brojna nadmoćnost na izabranom mestu dejstva; potpuna pokretljivost i mogućnost upotrebe rezerve.

Autor posebno razmatra odnos prema narodu koji između ostalog treba da bude zasnovan na poštovanju svih pravila i tradicija naroda određene zone.

Pogodno zemljište za gerilski rat, prema mišljenju autora, predstavljaju zone teško pristupačne za neprijatelja — guste šume, jako ispresečane planine, neprohodne puštine i močvare. Međutim, gerilske snage neće uvek dejstvovati u predelima najpogodnijim za primenu svoje taktike, jer se može desiti da neprijatelj u te rejone nikad i ne dođe. U tom slučaju gerilske jedinice odlaze u rejone gde postoji mogućnost za borbu, tamo gde su i gde mogu doći jedinice neprijatelja.

Vođenje borbe na pogodnom zemljištu, a naročito u planinama, nudi mnoge prednosti, ali ima i negativnih strana kao, na primer, nemogućnost da se u jednoj akciji zapleni značajnija količina oružja i opreme (zbog opreznosti slabijih snaga neprijatelja u ovim krajevima). I obratno, tamo je, pored ostalog, moguće osnivanje malih industrijskih pogona, bolnica, centara za opšte obrazovanje i obuku, magacina, organa propagande itd.

Prilikom priprema za izvođenje gerilskih akcija iz ovih rejonu uzima se u obzir da objekti dejstva ne treba da budu udaljeni više od 5—6 časova marša (marš se obično izvodi noću) od mesta gde postoji maksimalno mogućna bezbednost.

Pogodno oružje za ovu vrstu ratovanja je, po autoru, ono sa velikim dometom i malim utroškom municije, koje podržava grupno automatsko i poluautomatsko naoružanje. Idealno naoružanje, po njegovom mišljenju, za gerilsku jedinicu jačine 25 ljudi bilo bi: 10—15 običnih pušaka i oko 10 automatskih oružja, uključujući i lake mitraljeze.

Način snabdevanja u ovim rejonima predstavlja vrlo važnu stvar, pogotovu kada se ima u vidu da su to siromašniji, slabo naseljeni krajevi. Zbog toga je potrebno obezbediti minimum hrane u skladištima — za svaki eventualno nepovoljan razvoj situacije.

Nepogodno zemljište obuhvata rejone koji nisu jako brdoviti, gde nedostaju šume, a postoje mnogi putevi. U ovakvim uslovima takođe dolaze do izražaja osnovna načela gerilskog rata, a menjaju se samo oblici njihove primene. Tako, na primer, pokretljivost treba da bude izuzetno velika; najpoželjnije je da se udari nanose noću i da budu krajnje brzi; pokrete treba izvoditi iz nekoliko polaznih rejonu — koliko god je moguće dalje od objekta napada; najveći deo naoružanja treba da predstavlja automatsko oružje koje bi se upotrebljavalo sa kratkih odstojanja i to jakom koncentracijom vatre (lovačka puška predstavlja, na primer, dobro sredstvo za dejstvo po nepokrivenim vozilima koja prevoze ljudstvo, pa čak i protiv zatvorenih vozila, koja nemaju posebnu zaštitu — autobusi i sl.); upotreba mina na putevima i rušenje mostova su od velike važnosti. Bazuka je vrlo pogodno oružje za gerilske jedinice u borbi protiv oklopnih vozila, kao i za druge svrhe.

Vrlo važan problem predstavlja snabdevanje municijom, koja će se gotovo uvek oduzimati od neprijatelja. Zbog toga je neophodno da, između ostalog, udari budu usmereni tamo gde će se obezbediti nadoknada utrošene municije (izuzev ako postoje obezbeđene rezerve u municiji). Sve ovo pod uslovom da gerilske jedinice raspolazu istim naoružanjem kao i neprijatelj (vrsta i kalibar).

Broj ljudi za ova dejstva u jednoj grupi ne treba da bude veći od 10—15 (ovaj broj se može uspešno prikriti, mogućna je veća brzina pri kretanju i dr.).

Kao posebno važan faktor za gerilska dejstva u ovim rejonima, zbog svih njihovih specifičnosti, autor ističe rad među narodom. Taj rad treba da bude neprekidan i on u stvari treba da predstavlja borbu za jedinstvo radnika, seljaka i pripadnika ostalih klasa koji žive u određenoj zoni kako bi se postiglo jedinstveno držanje prema pripadnicima gerile. U obratnom slučaju, opstanak gerile u ovim rejonima biće vrlo težak i gotovo nemogućan.

Rat u prigradskim rejonima je od velike važnosti, ima svoje posebne specifičnosti i odvija se pod različitim okolnostima. Ukoliko se za vreme rata gerilske jedinice približe gradovima, infiltriraju u prigradske rejone i budu u mogućnosti da stvore odgovarajuće uslove za dejstva, pojavljuje se potreba za njihovom specijalnom obukom, odnosno organizacijom.

Autor smatra da zadatak ovih jedinica nije izvođenje samostalnih dejstava, već

koordiniranje aktivnosti sa opštim stratejskim planovima. Brojno stanje ovih grupa, po njegovom mišljenju, ne sme biti veće od 4—5 ljudi. Ograničenje u pogledu broja je važno, jer su ove grupe smeštene na izuzetno nepogodnom zemljištu.

Grupe koje dejstvuju u prigradskim regionima koncentrišu svoje dejstvo na sabotaže (za koje je dato naređenje), a nikada ne izvode oružane napade, izuzev iznenadnih napada na jednog ili dva pripadnika ili agenta neprijateljevih jedinica. Ukoliko postoji više gerilskih grupa, one se nalaze pod rukovodstvom jednog rukovodioca koji im, putem kontakta sa poverljivim licima koja žive kao legalni građani, daje određene zadatke.

Gerilska grupa

U drugom poglavlju autor razmatra sledeća pitanja: pripadnik gerile kao socijalni reformator; gerilac kao borac; organizacija gerile; borba; početak, razvoj i kraj gerilskog rata.

Govoreći o pripadniku gerile kao socijalnom reformatoru, autor ističe da gerilac započinjući borbu postavlja sebe u ulogu oružane avangarde naroda koji se bori, čoveka koji nastoji, manje ili više prikriveno, da izmeni staro nečim novim. Već je pomenuto da je pripadnik gerile, pre svega, agrarni revolucionar. Uslovi u kojima će agrarna reforma biti realizovana zavise od uslova koji su postojali pre početka borbe, kao i od dubine socijalne suštine borbe. Socijalne reforme variraju zavisno od razvoja rata. Tako u početku rata neće biti moguće da se preduzimaju bilo kakve promene ove vrste. Pripadnik gerile, kao socijalni reformator, neće pružiti primer samo svojim ličnim životom, već će konstantno davati orijentaciju u pogledu ideoloških problema.

Kada se govori o gerilcu kao borcu, onda se postavlja, kao najvažnija stvar, da se on, pre svega, oseća stanovnikom određene zone (koju treba dobro da pozna); ako se tako postavi on će imati prijatelja i moći će uspešnije da radi. Zatim autor razmatra još neke karakteristike pripadnika gerile kao borca, na primer: gerilac je prvenstveno noćni borac (mora imati sve specifične kvalitete koje takva borba zahteva); on mora da rizikuje svoj život kad god je to potrebno (ali istovremeno se ne sme izlagati opasnosti kada to nije potrebno); treba da poseduje sposobnost brzog shvatanja i trenutne snalažljivosti;

nikada ne sme ostaviti ranjenog druga na milost i nemilost neprijateljskim jedinicama (drugarstvo mora biti zastupljeno u najvećoj meri); mora strogo voditi računa da svojim pričanjem ne odaje tajne (neprijatelj će uvek pokušati da preko špijuna otkrije planove, lokaciju i ostalo o gerilskim jedinicama); pored moralnih, on mora da poseduje i niz veoma važnih fizičkih kvaliteta; mora biti sposoban da podnese krajnje teške uslove života (ne samo oskudicu hrane, vode, odeće, nemanja krova nad glavom, već i bolesti i rane često bez pomoći lekara).

Navedena razmatranja o uslovima pod kojima treba da se bori pripadnik gerile nameću i pitanje njegove idealne starosti. U vezi s tim, autor napominje da je teško dati tačan odgovor jer na ovo utiču i individualni i socijalni uslovi. Uopšte uzev, maksimalna starost u potpuno »nomadskom« stepenu razvoja gerilskog pokreta ne treba da prelazi 40 godina (mada mogu da postoje izuzeci). Nižu granicu starosti od 16 godina ne bi trebalo uzeti za one koji učestvuju u borbi, izuzev u sasvim specijalnim slučajevima. Prema tome, autor izvlači zaključak da su najbolje godine za borca gerile između 25 i 35.

Razmatrajući dalje ličnosti borca gerile, autor ističe da ljudi sa tako istaknutim osobinama odanosti i čvrstine moraju imati neki ideal koji će im davati podstrek da podnesu krajnje teške uslove gerilskog ratovanja i dadu živote bez i najmanje oklevanja. Taj ideal gotovo kod svih seljaka predstavlja pravo da obrađuju parče zemlje koje je njihova sopstvenost i da uživaju pravilan socijalni tretman; za radnike — da imaju mogućnosti da rade, da primaju odgovarajuću zaradu, kao i pravilan socijalni tretman; za studente i profesionalce kao motiv za borbu, uostalom kao i za sve ostale, treba da bude — sloboda.

Organizacija gerile, po mišljenju autora, ne može se dati po nekoj krutoj šemi; postojaće beskrajne razlike, u skladu sa okolnostima u kojima gerile dejstvuje. On navodi pritom neke primere. Borbena jedinica (četa) dislocirana na pogodnom zemljištu, planinskim terenima, u uslovima koji nisu tako loši da zahtevaju stalne pokrete, ali ne i tako dobri da služe kao osnova za izvođenje neprestanih dejstava, ne treba da broji više od 150 ljudi, a možda bi najidealnija jedinica bila ona koja broji oko 100 ljudi. Jedinica sa ovim brojnim stanjem (100—150) deli se na nekoliko

grupa od 30—40 ljudi (vodovi), a ovi na odjeljenja od 8—12 boraca.

Jedan od osnovnih problema ovakve jedinice je snabdevanje hranom. Svaki borac treba da nosi sa sobom rezervni obrok, a svakodnevno obezbeđenje hranom zavisiće od okolnosti u kojima će se jedinica nalaziti.

Zadaci koje četa izvršava mogu biti različiti, no u svakom slučaju moraju biti preduzete odgovarajuće mere obezbeđenja. Kada se četa nalazi na logorovanju, posebna se važnost pridaje izboru mesta i njegovom obezbeđenju. Izabrano mesto za logorovanje treba da bude na takvoj visini da postoji široka preglednost rejonu u toku dana, a da noću bude teško pristupačno. Ukoliko se u istom logoru ostaje više dana, pored dobrog obezbeđenja koje se istura u svakom slučaju, preduzimaju se i ostale odbrambene mere.

U toku marša kroz nepoznata mesta prethodnica se istura na približno 100—200, pa čak i više, metara (zavisno od karaktera zemljišta). Bočna obezbeđenja se obavezno isturaju. Ako se marš izvodi radi izvršenja napada, borci ostavljaju svu suvišnu opremu na mestu ponovnog prikupljanja po izvršenom napadu. Kod planiranja napada i određivanja snaga za njegovo izvršenje dobar deo snaga, po mišljenju autora, treba da bude u rezervi.

Opšte obrazovanje pripadnika gerilskih snaga je vrlo važno i ono se izvodi od samog početka borbe. Njima treba objasniti socijalni cilj borbe i njihove dužnosti. Kao najbolji primer u sprovođenju obrazovanja služi lično držanje starešina.

Borba, ističe autor, predstavlja najvažniji momenat u životu gerile.

U prvoj fazi gerilskog rata neprijateljeve kolone će prodirati dublje na teritoriju ustanika. Zavisno od jačine ovih kolona, gerila ih može napasti na dva načina. Prvi način se može sprovesti mesecima i on prouzrokuje sistematsko smanjenje ofanzivnih mogućnosti neprijatelja. Izvodi se dejstvom na prethodnice neprijatelja da bi se one uništile, i to uglavnom kada jedinice gerile ne raspolažu dovoljnim brojem ljudi, tj. kada nema rezerve, a neprijatelj je dosta jak. Kada to dozvoljava jačina gerilske jedinice, izvodi se potpuno okruženje neprijateljeve kolone (ili se u najmanju ruku ostavlja takav utisak). Obruč se zatvara postepeno, prvenstveno noću. Gerilske snage za izvršenje ovog zadatka imaju sledeće prednosti: gerilci dobro poznaju teren, dok to kod neprijatelja nije slučaj; broj gerilaca noću

izgleda veći, a neprijatelj oseća strah koji sama noć još više povećava. Pored toga, na pravcima sa kojih neprijatelj može dobiti pojačanja postavljaju se potrebna obezbeđenja i zasede. Na taj način, bez mnogo teškoća, neprijateljeva kolona može biti potpuno uništena, ili joj u najmanju ruku mogu biti naneseni takvi gubici da ostatak njenih boraca ne bude više sposoban da se pregrupiše i ponovo stupi u borbu. Način na koji će se izvršiti napad na neprijateljski konvoj ili položaj mora odgovarati uslovima izabranog mesta za napad. U svakom slučaju iznenađenje prilikom izvođenja ovih dejstava predstavlja jedan od odlučujućih faktora za postizanje uspeha. Ukoliko se, pak, ono ne postigne, onda se, pored ostalog, preduzimaju sve mere da napadnutom neprijatelju ne dođe pomoć. Između ostalih mera, autor podvlači veliku važnost miniranja puteva, postavljanja zaseda i dr.

Autor smatra da u svakoj borbi mora uvek da bude i izvestan broj nenaoružanih boraca. Njihov zadatak bi bio da preuzimaju oružje ranjenih ili ubijenih drugova, oružje zapljeno u borbi ili od zarobljenika, da odnose ranjenike i dr. Broj nenaoružanih može biti različit, ali načelno na svakih 10 naoružanih boraca treba da dođu dva ili tri nenaoružana.

Kada se izvode odbrambena dejstva, tj. kada jedinica ima zadatak da sprečava prolazak neprijateljeve kolone preko izvesnog rejonu, njeno dejstvo dobija karakter izvođenja pozicione odbrane; ali i tada, i to od samog početka, treba da bude zastupljen faktor iznenađenja. U slučajevima kada se izvode odbrambena dejstva mora biti potpuno obezbeđena tajnost rasporeda jedinica, pogotovu ako se dejstva izvode u naseljenim rejonima. Izvođenje odbrane i sve mere koje se u vezi s tim preduzimaju treba da budu usmerene na to da neprijateljevi prednji delovi uvek upadaju u zasedu. Ovakav način dejstva, pored ostalog, u velikoj meri slabi moral kod njegovih jedinica. U svim borbenim situacijama vrlo važan faktor, po mišljenju autora, predstavlja pravilna upotreba rezervi.

Autor posebno ističe problem izbeglica koji se pojavljuje za vreme vođenja borbe. Kada neprijatelj uspe da prodre na teritoriju koja je u celini na strani gerilskih snaga, dolazi do masovnog bekstva naroda iz straha od represalija. Tada se pred gerilske snage postavlja kao obaveza pružanje pune pomoći izbeglicama.

U delu *početak, razvoj i kraj gerilskog rata* autor daje kratak pregled idealnog razvoja gerilskog rata od njegovog početka — kad on otpočne od jednog jezgra, i to na pogodnom zemljištu (kao što je to bio slučaj sa Kubom).

Od samog početka postoji manje ili više homogena grupa, sa nešto oružja, koja se uglavnom kreće kroz zabačena mesta, uspostavljajući manje kontakte s narodom na selu. Izvestan broj seljaka učestvuje u borbi skrivajući prvu grupu gerile, a mladi idealisti ostalih klasa priključuju se jezgru; stiže se veća smelost i počinje dejstvo u naseljenim mestima, uspostavljaju se veći kontakti s narodom date zone; napadi se ponavljaju, a zatim dolazi do iznenadnih angažovanja u borbi sa nekom neprijateljevom kolonom i uništenja njene prethodnice. U daljem toku povećava se broj ljudi u grupi, ali njena organizacija ostaje još uvek ista.

Kasnije se uspostavljaju privremeni kampovi koji se napuštaju posle prijema vesti o nailasku neprijateljeve vojske, posle pretrpljenog bombardovanja i sl. Kao rezultat rada među masama dolazi do jačanja gerile. U ovom stadiju razvoja gerila dobija novu organizaciju, novu strukturu. To je početak velikog pokreta sa svim karakteristikama male vlade. Donose se zakonski propisi; rad na obrazovanju seljaka se nastavlja i on se proširuje i na radnike — ukoliko se nalaze u blizini, te se tako i oni privlače u borbu. Posle toga nastaje momenat kada dolazi do podele snaga — odvajaju se čete ili vodovi koji odlaze radi borbe i u druga mesta. Rad vlade se proširuje, uspostavljaju se škole u kojima se vrši obuka novopridošlih boraca.

Međutim, postoji i teritorija na kojoj su neprijateljske jedinice i koja je nepogodna za gerilski rat. Ovde se počinju infiltrirati manje grupe, koje dejstvuju na putevima, ruše mostove, postavljaju mine, unose nemir. Pokret i dalje narasta; radom među masama omogućava se pokret snaga na teritoriji nepogodnoj za partizanski rat i tako otpočinje konačna faza razvoja — rat u prigradskim rejonima.

Broj sabotaža se sve više povećava na teritoriji cele zone; gerilske snage odlaze u ostale zone gde vode borbu sa neprijateljem čak i na utvrđenom frontu; do ovog perioda osvojeno je već i teško naoružanje — možda čak i tenkovi. Tada se nanose sve teži udari neprijatelju dok na kraju ne dođe do njegovog uništenja.

Organizacija gerilskog fronta

U ovom delu autor razmatra: snabdevanje, civilnu organizaciju, ulogu žena, sanitetske probleme, sabotažu, ratnu industriju, propagandu, obaveštajnu službu, obuku i obrazovanje, organizacionu strukturu armije revolucionarnog pokreta.

Dobar sistem snabdevanja, ističe autor, od osnovne je važnosti za gerilu. U prvoj fazi snabdevanje će se vršiti od naroda sa teritorije zone. Razvojem gerilskog pokreta postaće neophodno da se ta sredstva obezbede i van zone. Osnovno je pravilo da sve stvari uzete od prijatelja treba platiti. Ako je situacija takva da nema novca, onda se za uzetu robu daju potvrde. Ukoliko stalno postoji slobodna teritorija moguće je uspostaviti kolektivne plantaže i farme gde narod obrađuje zemlju u korist gerile (ovde mogu raditi i nenaoružani borci). Kasnije, ukoliko se uslovi poboljšaju, može se uvesti poreza (u novcu ili u namirnicama) ili organizovati (manje-više primitivna) kožna industrija.

Daljim razvojem pokreta mogu se organizovati kanali snabdevanja sa sela i iz gradova, koji bi obuhvatali čitavu teritoriju. U ovom periodu treba da postoje organizovana skladišta (po određenim kućama ili tajna) za sva sredstva.

Civilna organizacija ustaničkog pokreta ima vrlo važnu ulogu kako na unutrašnjem tako i na spoljnom planu. Na unutrašnjem može postojati niz organizacija koje izvršavaju specifične funkcije (organizovanje seljaka i radnika za rad na svim poslovima koji treba da omoguće uspešniji razvoj pokreta, na primer: u pogledu snabdevanja, izgradnje puteva, uspostavljanja sredstava veze, organizacije administracije, sakupljanja poreze, organizacije skladišta itd.). Na spoljnom frontu (van zona dejstva gerile) funkcije se razlikuju kako po kvalitetu tako i po kvantitetu (propaganda poprima više nacionalni karakter), kao, na primer: upućuju se pozivi seljacima i radnicima za masovno učešće u borbi; izdaju se vesti; sakuplja poreza iz ostalih zona; obezbeđuje se snabdevanje; sprovodi se sabotaža u saradnji sa glavnom komandom itd.

Udeo žena u razvoju revolucionarnog procesa može biti od izuzetne važnosti. Žena je sposobna, ističe autor, za izvršenje najtežih zadataka. Kada se unutrašnji front konsoliduje, žena može izvršavati znatan broj specifičnih zadataka (održavanje veze između pojedinih jedinica, a iznad svega sa jedinicama koje se nalaze

na neprijateljevoj teritoriji; organizacija i držanje nastave po školama na selu; u sanitetskoj službi; rad u radionicama organizovanim na slobodnoj teritoriji).

Rešavanje sanitetskih problema je od posebne važnosti u gerilskom ratu. Organizacija bolnica zavisi uglavnom od stepena razvoja gerilskog pokreta. Postoje tri osnovna tipa bolnica. U prvoj fazi lekar se stalno kreće sa borcima; on ujedno izvršava i sve funkcije borca; jedna od njegovih najvažnijih funkcija ogledaće se u uticaju na moral trupa. U drugoj fazi postoji mogućnost smeštaja ranjenika po kućama; sada se mogu već vršiti i hirurške intervencije; sanitetska oprema i sredstva postoje u većem broju; u izvesnim rejonima mogu biti uspostavljene bolnice u kojima će bolesni i ranjeni odlaziti na oporavak. U trećoj fazi već postoje mogućnosti za organizovanje pravih bolnica. Neophodna sanitetska sredstva i oprema mogu se dobijati putem kontakta sa zdravstvenim organizacijama koje postoje na neprijateljevoj teritoriji. Ponekad se sredstva mogu dobiti i preko organizacije Crvenog krsta.

O važnosti sabotaža već je bilo govora. Ovde autor, pored ostalog, ističe da postoje dve vrste sabotaža. Najpre, sabotaže od nacionalnog značaja, koje su usmerene protiv objekata od odlučujuće važnosti, zatim lokalne, koje se izvode na bojištu. Sabotaže od nacionalnog značaja su u osnovi usmerene na uništenje veza (telegraf, telefon), komunikacija (mostovi i dr.), važnih industrijskih objekata i dr. Sabotaže na bojištu uperene su opet u osnovi na veze, puteve, sve fabrike i centre proizvodnje koji svojim proizvodima omogućuju neprijatelju održavanje njegovih ofanzivnih sposobnosti protiv narodnih snaga.

Ratna industrija zavisi od stepena kontrole teritorije i mogućnosti njenog organizovanja. Postoje dve osnovne vrste industrije, od kojih je jedna proizvodnja obuće i kože. Ova vrsta industrije je podeljena na dva dela — za opravku obuće i proizvodnju cokula. Druga vrsta je industrija naoružanja. Ona takođe obavlja različite funkcije: popravku manje oštećenog naoružanja, proizvodnju izvesne vrste naoružanja i pripremu mina sa različitim mehanizmima. Pored toga, može postojati fabrika cigara i cigareta, konzerviranog mesa i dr.

Propaganda, po mišljenju autora, može se podeliti u dve vrste koje dopunjuju

jedna drugu i na taj način pokrivaju celu nacionalnu teritoriju: propaganda koja je usmerena van slobodne teritorije, a sprovodi je nacionalna civilna organizacija i propaganda koja se odnosi na slobodnu teritoriju, s tim što se baza njenog sprovođenja nalazi u armiji. Obema rukovodi jedno lice koje koordinira rad. Propaganda van slobodne teritorije sprovodi se preko štampe, biltena i proklamacija. Najefikasnija je ona koja se priprema za rad na slobodnoj teritoriji. Prvenstvo se daje objašnjenju osnovnih ideja među stanovnicima zone, a zatim objašnjenju važnosti ustanka. U ovoj se zoni takođe izdaju bilteni i proklamacije, a korišćenje radija ima posebno važnu ulogu.

Obeštajna služba, ističe autor, zasniva se na paroli »upoznaj sebe i svog protivnika i bićeš u stanju da se boriš u stotinu bitaka bez ijednog poraza«. Po njegovom mišljenju ništa ne daje više pomoći borbenim jedinicama nego tačne informacije. One se prikupljaju o situaciji i stanju kod neprijatelja kako u njegovoj pozadini tako i u zoni borbenih dejstava. Radi prikupljanja informacija organizuje se infiltriranje pogodnih ličnosti (žene u ovome mogu da odigraju veoma važnu ulogu), vrši se povezivanje sa neprijateljevim vojnicima i sl. Mada svi stanovnici treba da se angažuju u prikupljanju podataka za potrebe gerile, na posebno važnim mestima moraju postojati naročito određena lica.

U početku ustanka, po mišljenju pisca, neće postojati mogućnosti za sistematsko sprovođenje obuke. Sistematski rad može početi tek na dovoljno velikoj slobodnoj teritoriji, kada je potreban i veliki broj ljudstva za izvođenje borbenih zadataka. Tada se organizuju škole za novopridošle borce. Obuka u ovim školama se, pored ostalog, sastoji iz fizičkih vežbi radi postizanja kondicije za akcije tipa komandosa, tj. za dejstva koja se odvijaju u najtežim uslovima. U obuci novopridošlih posebna se važnost pridaje njihovom obrazovanju — da jasno shvate ciljeve borbe i sve ono što je povezano s tim. Pored toga, treba da postoje i škole za obuku nastavnog kadra.

Organizaciona struktura armije revolucionarnog pokreta, po zamisli autora, izgledala bi ovako: na čelu vojne organizacije nalazio bi se vrhovni komandant, zatim komandanti rejonu ili zona (koje postavlja vrhovni komandant), komandiri četa i ostali niži oficiri (prvi i najniži čin

je poručnički, dok podoficirskih činova nema).

*

Kao što je u početku navedeno, u četvrtom poglavlju knjige autor razmatra tajnu organizaciju prve gerilske grupe, odbranu revolucije koja je pobedila, kao i analizu situacije na Kubi — sadašnju i perspektivnu.

Na početku ovog poglavlja autor, pored ostalog, navodi da će gotovo svi narodni pokreti preduzeti protiv diktatura pretrpeti poraz ukoliko se ne preduzmu odgovarajuće pripreme. U začetku samih priprema osnovna stvar za uspeh pokreta je apsolutna tajnost. Druga stvar, takođe vrlo važna, je izbor ljudstva — tj. ljudi koji su u punoj meri spremni da se bore za slobodu svoje zemlje. Po mišljenju autora, prvo jezgro treba da broji 30—50 ljudi — broj koji je dovoljan za početak oružane borbe u bilo kojoj zemlji Amerike — uzimajući u obzir pogodne uslove za dejstvo gerile.

Autor smatra da rat treba otpočeti sa 500 ljudi, ali oni ne treba da budu koncentrisani na jednom mestu. Skriveno naoružanje treba rasporediti na nekoliko mesta i izdavati ga tek kada rat već treba da počne. Sledeći vrlo važan faktor, po mišljenju autora, predstavljaju pripreme ljudstva za vođenje krajnje teških borbi koje predstoje (stroga disciplina, visok moral, potpuno shvatanje zadatka koji treba da bude izvršen itd.). Pored ideoloških i moralnih priprema, za podnošenje svih teškoća gerilskog rata neophodna je i fizička.

Kad se rat dobije, nastavlja se sa organizovanjem nacionalne odbrane za slučaj eventualnog novog rata ili agresije protiv novih snaga. U vezi s tim, autor smatra da će strani monopolistički krugovi početi agresivan i sistematski napad na oslobođenu zemlju. U okviru priprema zemlje za odbranu, pored ostalih mera, autor navodi i potrebu pridobijanja svih poštenih ljudi, reorganizaciju i obuku postojećih oružanih snaga.

Na kraju knjige, u analizi kubanske situacije, autor ističe da su postignuta ogromna dostignuća na socijalnom, ekonomskom i političkom polju. Nacionalna revolucija na Kubi, u osnovi agrarna, uz veliku podršku radnika, ljudi iz srednjih klasa i danas čak sopstvenika industrije, stekla je veliku važnost u svetu. Autor navodi sve mere koje su do sada preduzete na socijalno-ekonomskom polju na Kubi (agrarna reforma, nacionalizacija na mnogim sektorima i dr.), pozitivan odjek na koji su one naišle, s jedne, i represalije koje su one izazvale protiv Kube, s druge strane.

U pogledu budućnosti Kube, odnosno odbrane njenih revolucionarnih tekovina, autor, pored ostalog, ukazuje na spremnost svakog Kubanca da pruži otpor napadaču (armija je čitav narod), pri čemu će se koristiti sva raspoloživa sredstva za odbranu, sve dok internacionalna solidarnost više stotina miliona ljudi ne stvori moćnu barijeru protiv svake agresije.

J. Man.

ORGANIZACIJA PEŠADIJSKE DIVIZIJE I TENDENCIJE NJENOG RAZVOJA

Da bi se dala približna slika savremenih pešadijskih divizija i mogle uopštiti neke njihove zajedničke karakteristike i tendencije daljeg razvoja, potrebno je, bar u najkraćim crtama, osvrnuti se na najnovije reorganizacije u nekim od njih.

Iako ćemo zbog obima prikaza uzeti u razmatranje savremene divizije samo nekoliko ekonomski najrazvijenijih zemalja u svetu, to ne znači da i ostale, ekonomski manje razvijene, zemlje nemaju savremenih divizija koje su saobražene njihovim uslovima i mogućnostima. Divizije vodećih zemalja uzećemo i zbog toga što bi se u slučaju novog svetskog

rata baš ove divizije najverovatnije prvo i pojavile na bojištu, i što ove zemlje imaju izvesna mirnodopska iskustva sa atomskim borbenim sredstvima koja, zajedno sa brzim usavršavanjem klasične borbene tehnike i naoružanja, bitno utiču na tako učestale reorganizacije, oružanih snaga u celini i savremenih divizija posebno.

Iz navedenih razloga razmotrićemo pešadijske divizije SAD, Zapadne Nemačke, Francuske i SSSR.

Sjedinjene Američke Države. — Masovnija proizvodnja atomskog oružja nametnula je nove zahteve savremenoj američkoj diviziji. Zbog toga su one, u

pogledu organizacijsko-formacijske strukture, doživele poslednjih godina više promena. Najkarakterističniji momenat u prvim promenama bila je u stvari težnja ka smanjenju brojnog stanja ljudstva i vozila, uz istovremeno povećavanje vatrene moći. U 1957. godini usledile su najveće i najznačajnije promene u organizaciji američkih divizija jer je tada odlučeno da se sve one preformiraju po principu nove »pentomik« divizije (sa 5 borbenih grupa), o čemu je u toku ranijih godina u više navrata već pisano u časopisu »Vojno delo«.

Međutim, prema najnovijim podacima¹⁾ SAD su pristupile novoj reorganizaciji svojih divizija koja treba da se sprovede kod aktivnih divizija u toku 1962. godine, dok je za rezervne i snage nacionalne zaštite predviđen nešto duži rok. Prema ovoj reorganizaciji KoV SAD će imati četiri tipa divizija i to: pešadijske, mehanizovane, tenkovske i vazdušno-desantne.

Pešadijska divizija imaće u svom sastavu: štab divizije (sa štabnom četom i četom vojne policije); 3 brigade (svakoj može biti dodato 2—5 bataljona); 8 pešadijskih i 2 tenkovska bataljona; 5 ad (od kojih 3 ad H 105 mm, 1 ad 155 mm itd.); izviđački, inženjerijski, avio i bataljon veze; a od pozadinskih ustanova: sanitetski, transportni, tehnički bataljon i administrativnu četu.

Mehanizovana divizija imaće 7 oklopnih i 3 tenkovska bataljona, tenkovska 6 tenkovskih bataljona i 4—5 oklopnih, vazdušno-desantna 9 padobranskih i 1 bataljon jurišnih topova. Jačina pešadijskih, mehanizovanih i vazdušno-desantnih bataljona trebalo bi da iznosi po 900, a tenkovskih po 800 ljudi, što znači da bi nova brigada mogla biti jačine od 1.800 do 4.500 ljudi.

Sve četiri vrste divizija imaće isti organizacijski sastav (broj komandi, jedinice podrške i pozadinske jedinice), a razlika će biti samo u vrsti pretežnog broja bataljona prema dotičnoj vrsti divizije, specijalnosti ljudstva, opremi i transportu. Time bi se ljudstvo delilo po specijalnosti u dve grupe; prvu za pešadijske, mehanizovane i vazdušno-desantne divizije, i drugu za tenkovske, čime bi se upostila specijalnost, olakšala obuka i povećala ekonomičnost.

Smatra se da divizija u ratu treba da ima maksimum 15 bataljona. Jačina pešadijskih, mehanizovanih i tenkovskih divizija biće po 15.000, a vazdušno-desantnih po 14.000 ljudi.

I pored težnje za što većom standardizacijom divizija, nemoguće je stvoriti takvu divizijsku organizaciju koja bi zadovoljila sve zemljišne uslove. Tako, na primer, karakter evropskog ratišta zahteva po mišljenju pisca postojanje pretežno tenkovskih i mehanizovanih divizija.

Smatra se da ovakve divizije bolje odgovaraju uslovima atomskog doba, pa i klasičnom načinu vođenja borbe, nego ranije »pentomik« divizije, i da se umnogome približavaju organizaciji divizija glavnih saveznika SAD u Evropi. Međutim, postoje i suprotna mišljenja. U svakom slučaju ovo je, u smislu formacije, izvestan korak unazad — ka staroj formaciji pre »pentomik« divizije.

Zapadna Nemačka — Poznata je činjenica da čitavih deset godina posle drugog svetskog rata Zapadna Nemačka nije imala pravo na oružanu silu. Tek pristupanjem Atlantskom paktu (Pariski ugovor od 5. maja 1955) ona je dobila pravo na uspostavljanje oružanih snaga u jačini od 500.000 ljudi. Tada je bilo predviđeno da se formiranje kopnene vojske (od 350.000 vojnika) završi tokom marta 1961. godine, a ratne mornarice i ratnog vazduhoplovstva do kraja 1962. Međutim, Nemci su već krajem 1958. formirali 7 divizija (od kojih 1 planinsku i 1 vazdušno-desantnu) i stavili ih na raspolaganje NATO-u, dok su druge dve divizije bile još u toku formiranja. Organizacijsko-formacijska struktura tih divizija zasnivala se na borbenim grupama (3 štaba borbenih grupa) sa 7 grenadirskih i 1 tenkovskim bataljonom.

U junu 1958. Štraus je nagovestio novu reorganizaciju kopnene vojske, ali se njoj pristupilo tek posle opsežnih vojnih manevara u jesen iste godine, na kojima su učestvovala pešadijske, oklopne i brdske divizije stare formacije, kao i nova, eksperimentalna »jedinstvena« divizija, koja se na ovim vezbama, po mišljenju Nemaca, pokazala mnogo praktičnijom. U 1959. i 1960. godini reorganizovano je svih 12 divizija, od kojih 1 planinska i 1 vazdušno-desantna.

Prema podacima²⁾ ova »jedinstvena« divizija ima 15.000 ljudi i sledeću strukturu: dve grenadirske brigade po 3.600 ljudi; svaka brigada ima po 2 grenadirska, 1 oklopni i 1 tenkovski bataljon, me-

¹⁾ Podaci uzeti iz članka »Struktura nove divizije KoV SAD«, od potpukovnika Vilijama Zirta, Army, SAD, od jula 1961.

šoviti artiljerijski divizion, bataljon za snabdevanje, štabnu, izviđačku i pionirsku četu, protivtenkovsku raketnu bateriju i bataljon za popunu. Pored grenadirskih postoji i jedna tenkovska brigada (od 2.800 ljudi) ovakvog sastava: 2 tenkovska i 1 oklopni bataljon, samohodni artiljerijski divizion, bataljon za snabdevanje, štabna, izviđačka i pionirska četa, protivtenkovska raketna baterija i bataljon za popunu. Pored toga, divizija u svom sastavu ima: štabnu četvu, četvu vojne policije, eskadrilu avijacije, artiljerijski puk, izviđački bataljon, inženjerski bataljon sa ABH četom, bataljon za vezu, sanitetski bataljon i službu za snabdevanje — svega 5.000 ljudi, kao i bataljon za popunu od 1.000 ljudi.

Grenadirski i oklopni bataljoni imaju po 700 ljudi. Prvi su motorizovani, a drugi na oklopnim transporterima. Tenkovski bataljon ima 600 ljudi i 54 tenka M-48, što znači da ova divizija raspolaže sa oko 220 tenkova.

Divizija je 100% motorizovana i raspolaže sa oko 3.000 vozila. Samo grenadirski bataljon ima 175 vozila. I grenadirske i tenkovske brigade osamostaljene su u pogledu snabdevanja.

Prema nekim podacima ovakva divizijska odgancija je dosta povoljno ocenjena u nekim zapadnim zemljama. Ukoliko bi ona ostala takva i u slučaju eventualnog budućeg rata, njena osnovna slabost sastojala bi se u malom broju prvopotčinjenih jedinica u diviziji, tj. svega 2 grenadirske i 1 tenkovska brigada, što ne bi omogućavalo mnogo kombinacija u borbenom poretku na bojištu. Ukoliko bi u ratu današnje brigade prerasle u divizije, sa većim brojem prvopotčinjenih jedinica, tada bi ova slabost potpuno otpala.

Francuska. — I u Francuskoj su na osnovu intenzivnih vežbi i manevara vršene promene u organizacijsko-formacijskoj strukturi divizija gotovo čitavo vreme posle drugog svetskog rata. Poslednjih godina i ona se opredelila za tip divizije sličan zapadnonemačkoj,²⁾ jačine 13.000 ljudi, sastava 3 pešadijska puka, 1 puk srednjih i 1 lakih tenkova. Pešadijski pukovi imaju po 3 bataljona jačine po 1.000 ljudi.

²⁾ Podaci uzeti iz prikaza »Reorganizacija Bundesvera« (Vojno delo br. 3/59) i »Francuska i zapadno-nemačka divizija tipa 1959« (Vojno delo br. 9/1960).

Divizija raspolaže sa oko 120 tenkova, 72 oruđa poljske artiljerije, 162 minobacača, 36 bestrajnih oruđa i oko 2.300 transportnih vozila.

Prema direktivi za taktičku upotrebu kopnenih snaga, koju je izdao Generalštab francuske vojske, bataljon je osnovna jedinica koja se ojačava tenkovima, artiljerijom i drugim sredstvima, iz čega izlazi da je on združena jedinica taktičkog manevra.

Sovjetski Savez. — Po nekim podacima iz stranih časopisa⁴⁾ pretpostavlja se da je SSSR 1958. godine imao oko 175 divizija, od kojih 65 oklopnih i mehanizovanih što znači da su njegove divizije u to doba većinom bile moto-streljačke. Po istim podacima moto-mehanizovana divizija SSSR-a bila je ovakvog sastava: 3 moto-mehanizovana puka, 1 puk srednjih i 1 teških tenkova, a brojno stanje divizije u celini iznosilo je 15.000 ljudi i oko 320 tenkova. Tenkovska divizija, međutim, imala je 13.000 ljudi, 3 puka srednjih, 1 puk teških tenkova i 1 puk oklopne pešadije sa ukupno nekih 400 tenkova. Moglo bi se zaključiti da ni njegove moto-streljačke divizije nisu bile veće od 13.000 ljudi i da su imale 3 moto-streljačka i 1 tenkovski puk, sa ukupno oko 200 tenkova u diviziji. Smatra se da je više od polovine ovih divizija bilo 100% motorizovano.

Veći broj potčinjenih jedinica i stalnost organizacijske strukture ovih divizija, kao i skladan odnos rodova u njima (posebno pešadije i tenkova), pružali su dosta garantija u pogledu zadovoljavanja borbenih zahteva u savremenim atomskim uslovima.

Po nekim najnovijim podacima, opet iz stranih izvora⁵⁾, sovjetska pešadijska divizija ima danas 12.000 ljudi, mehanizovana 11.000 (od toga 50% pešadija), a tenkovska oko 10.500 ljudi, sa oko 400—

³⁾ Podaci uzeti iz prikaza: »Organizacija i važnije odlike taktičke upotrebe francuskih divizija« (Vojno delo br. 1-2/59).

⁴⁾ Podaci uzeti iz članka »Organizacija kopnenih snaga u atomsko doba«, autor kapetan BO Forsmen, *Military Review*, SAD, od aprila 1958.

⁵⁾ Podaci uzeti iz članka »Novi pogled na sovjetske oružane snage«, od majora Edgara O'Belansa, *Military Review*, SAD, od aprila 1961. i članka »Sovjetska ofanzivna taktika«, od majora Vilijama Bruna, *Infantry School Quarterly*, SAD, od marta-aprila 1961.

450 tenkova. U naoružanju stari, ratom provereni, tenk T-34 ustupio je mesto tenku T-54, koji predstavlja standardni srednji tenk. On je male siluete, težine je 36 tona, naoružan je topom 100 mm, dosta je lako oklopljen i taj nedostatak nadoknađuje velikom brzinom i manevarskim sposobnostima. Standardni teški tenk je JS-3, težine oko 45 tona, koji je naoružan topom 122 mm. Međutim, postoje podaci o velikom broju amfibijskih tenkova (top 76 mm), pretežno za izvidanje, kao i amfibijskih oklopnih transportera-guseničara, kapaciteta po 25 vojnika, koji su u širokoj upotrebi naročito u mehanizovanim i oklopnim divizionima. Koriste se i druga amfibijska vozila slična džipu za komandovanje i izvidanje, odnosno američkom amfibijskom vozilu od 2,5 tone. Artiljerija je znatno usavršena i zastupljena u velikom broju (sa raznim kalibrima) u jedinicama. Topovi 203 mm i minobacači 240 mm osposobljeni su za izbacivanje atomskih punjenja. Pt topovi od 82 mm, koji su spušteni sve do četa, mogu da probiju oklop debljine 200 mm na odstojanju 400 m, a pukovski pt topovi, od 107 mm — oklop debljine 300 mm na odstojanju od 700 m. Lako naoružanje je takođe usavršeno usvajanjem sovjetskog standardnog zrna od 7,62 mm.

Deo pešadije u operativnim jedinicama je smanjen, dok je broj specijalista porastao, iz čega izlazi da SSSR podjednaku pažnju poklanja kako tehnicima naoružanja tako i ljudskom faktoru. SSSR ima velik broj aktivnih oficira čiji je niži, pa i srednji sastav visoko stručno i tehnički osposobljen.

Po istim podacima sovjetska pešadijska divizija ima 3 streljačka i 1 tenkovski puk. Jačina streljačkog puka je 2.500 ljudi, a sastoji se od 3 streljačka bataljona po 550 ljudi.

Ovaj najnoviji izvor, mada se ne bi mogao uzeti kao 100% tačan, pokazuje smanjenje brojnog stanja kod sovjetskih divizija.

Ovakvom organizacijom sovjetska armija je načinila još jedan korak napred, kako u odnosu na svoje ranije divizije, tako i na ostale dosad razmatrane, ako ne ničim drugim a ono time što je smanjila brojno stanje ljudstva, ne smanjujući pritom njihovu vatrenu i udarnu moć.

Iz iznetih podataka o organizacijsko-formacijskoj strukturi pešadijskih divizija nekoliko zemalja u svetu može se, između ostalog, doći do izvesnih konstatacija i zaključaka:

Savremena divizija kao združena taktička jedinica organizovana po ustaljenoj formaciji, dobija u atomsko doba još veći značaj. Nju su usvojile sve zemlje sem malih izuzetaka. Stoga se slobodno može reći da divizija čini danas osnovnu organizacijsku čeliju oružanih snaga u celini. Dobro postavljena organizacijsko-formacijska struktura divizija omogućava lako i brzo stvaranje većih oružanih sastava prostim združivanjem.

Težnja da se u novim uslovima postigne što elastičnija organizacija dovela je do stvaranja »borbenih grupa« umesto pukova, koje ne bi imale stalne neposredno potčinjene jedinice (bataljone i dr.), već bi se oformljivale prema konkretnom zadatku. Nemci su u prvoj fazi formiranja svoje armije posle drugog svetskog rata imali slično organizovane divizije sa 7—8 bataljona pod neposrednom komandom divizije, ali su na kraju od toga odustali. Takva organizacija, pored veće elastičnosti u formiranju borbenih poredaka i drugih dobrih strana, ima i osetnih slabosti. Jedna od njih je i ta što bi se čestom promenom sastava u okviru borbenih grupa oslabila kohezija njihovih sastavnih delova, a samim tim bi i efekat njihovog dejstva bio smanjen. Svaka takva borbeni grupa lakše bi žrtvovala ovakvu jednu privremenu jedinicu nego onu iz svog stalnog organskog sastava. Iz tih i drugih razloga, verovatno, nije ni došlo do prihvatanja ovakve organizacije, pa je većina zemalja ostala i dalje na trojnoj, stalnoj formaciji unutar divizije, sa pukovima ili brigadama koji imaju stalne sastave i koji se, prema konkretnim zadacima, mogu ojačavati divizijskim delovima, odnosno jedni na račun drugih.

U toku poslednjih godina neke od pomenutih zemalja pokazale su težnju za univerzalnošću svojih divizija (američka »pentomik« i zapadnonemačka »jedinstvena« divizija). Mada univerzalne divizije, na prvi pogled, imaju prednost u pogledu obuke, snabdevanja, zamenjivosti i dr., teško je i kod njih naći rešenje koje bi uspešno zadovoljilo borbene zahteve na raznovrsnom zemljištu. Time se, pored ostalog, i može tumačiti napuštanje ovog stava od strane SAD prilikom najnovije reorganizacije njihovih divizija, pri čemu je zadržana standardizacija divizija ali ne i njihova univerzalnost. Iz tih razloga je većina zemalja i zadržala više vrsta divizija u okviru KoV (pešadijske, mehanizovane, tenkovske, brdske,

vazdušno-desantne itd.). Dalja iskustva i opiti u tom pogledu daće verovatno neke potpuno drugе zaključke.

Posle drugog svetskog rata gotovo sve armije nastojale su da što više smanje brojno stanje svojih divizija i da istovremeno povećaju njihovu vatrenu moć. Zahvaljujući u prvom redu sveopštem razvoju tehnike i uvođenju savremenijih borbenih sredstava (uključujući i atomsku) u sastave divizija, u ovome se prilično uspelo. Velike i tehnički razvijene zemlje, s obzirom na svoje materijalne mogućnosti, s jedne, i organizacijsko-formacijsku strukturu divizija eventualnih protivnika, s druge strane, računaju da je danas najpogodnije brojno stanje za njihove divizije 13—15.000 ljudi. Male i slabije razvijene zemlje, koje nemaju dovoljno mogućnosti da svoje divizije opreme masovnijom i težom tehnikom, smatraju da su za njih najpogodnije divizije od oko 10.000 ljudi, koje bi bile naoružane što savremenijim i pretežno lakšim naoružanjem. Razlika u brojnom stanju između mirnodopskih i ratnih divizija sve se više smanjuje (zapadnonemačka »jedinstvena« divizija ima, na primer, 15.000 ljudi u miru, a 17.000 u ratu; međutim, postoje podaci o tome da je ova razlika sada svedena na svega nekih 500 ljudi).

Najveći broj armija u svetu ima danas trojnu organizacijsko-formacijsku strukturu svojih divizija. Ovde nisu uzeti u obzir tenkovski pukovi u okviru divizija velikih i ekonomski razvijenijih zemalja koji, s obzirom na njihovu namenu i način upotrebe, povećavaju ovu višebrojnost. Zahtev za većim brojem prvopotčinjenih delova unutar divizija nameću i sami atomski uslovi, u kojima se javlja potreba za većim kombinovanjem i elastičnošću pri formiranju borbenih porudaka.

Isto tako kod većine armija zadržan je tradicionalan naziv »puk« za prvopotčinjene jedinice u diviziji, dok neke umesto pukova imaju brigade (Velika Britanija, Zapadna Nemačka, a sada i SAD). Pukovi i brigade gotovo svih zemalja sastavljeni su od bataljona (3—4), a ovi od četa, vodova i odeljenja.

U drugom svetskom ratu pešadija je zadržala odlučujuću ulogu mada su, pored nje, vidno mesto po svojoj brojnosti i efektu dejstva zauzeli artiljerija i tenkovi. Procenat pešadije u organizacijsko-formacijskom sastavu pešadijskih divizija kretao se od 50—70%. Danas, pak, po-

stoji priličan broj mišljenja, i to prvenstveno kod vojnih pisaca velikih i tehnički razvijenih zemalja, da će glavni faktori uspeha u budućem ratu biti atomska borbena sredstva i tenkovi. Prema tim mišljenjima, pešadija će znatno izgubiti od svog značaja. Međutim, na osnovu organizacijsko-formacijske strukture njihovih najnovijih divizija vidi se da sve te zemlje žele da unutar svojih divizija povećaju pešadiju, pogotovu u najnižim sastavima, na račun ostalih neborbenih delova, sa težnjom da se što više dobije u vatrenoj snazi divizije kao celine. Stoga se može zaključiti da će redosled po brojnosti i važnosti rodova ostati i dalje nepromenjen.

U pogledu naoružanja i vatrene mogućnosti divizija je ostala združena jedinica koja u sebe uključuje sve rodove i službe, odnosno lako i teško konvencionalno naoružanje. Atomsko naoružanje ušlo je već u organizaciju divizija vodećih svetskih sila. Mnoge zemlje srednje veličine i ekonomskih mogućnosti već su izvršile manje ili veće pripreme za njegovo uvođenje u sastav svojih divizija i razvile sistem mera i postupaka za ublažavanje posledica njegovog dejstva. Brz tehnički razvoj usavršio je konvencionalnu borbenu tehniku koja je vatrenu moć divizija gotovo udvostručila u odnosu na drugi svetski rat, bez obzira na smanjeno brojno stanje. Vatrene moć pešadijskih divizija pojedinih vodećih zemalja iznosi danas oko 50—60, a kod srednjih 30—40 tona čelika u minuti, računajući samo konvencionalno naoružanje. Male i tehnički nedovoljno razvijene zemlje nastoje da vatrenu moć svojih divizija približe donjoj granici vatrene moći divizija zemalja srednje veličine i da svoju inferiornost u tehnici nadoknade odgovarajućom taktikom i dr.

Uproščavanjem i boljom organizacijom sistema komandovanja postignuti su vidni uspesi. Sve se više teži smanjenju komandi i štabova radi njihove što veće operativnosti. U novije vreme javlja se i podela divizijske komande zbog osiguranja neprekidnosti komandovanja u slučaju gubitka osnovne komande. Ide se sve više ka razumnoj decentralizaciji u rukovođenju, s tim da odluku donosi onaj ko je najbliži mestu izvršenja zadatka. Sve veći značaj pridaje se samostalnosti i samoinicijativi nižih starešina u borbi, zbog čega ona treba da poznaju opšti cilj svoje pretpostavljene komande za duži period,

kako bi mogle i u otežanim uslovima samostalno dejstvovati u duhu toga cilja.

Savremene pešadijske divizije mnogih zemalja su već danas 100% motorizovane. Kao pogodan odnos smatra se 1 vozilo na 10 vojnika. Zasićenost divizija transportnim vozilima povećava njihovu pokretljivost, uz uslov da je i zemljište na kojem bi one dejstvovale pogodnog karaktera i sa potrebnim brojem komunikacija. Ukoliko divizije raspolažu većim brojem vozila-guseničara, kao što je to slučaj kod zapadnonemačke »jedinstvene« divizije, one su utoliko manje zavisne od komunikacija. Podašavanjem lične opreme borackog sastava na pogodnu meru i zamenom zastarelje i teže borbene tehnike savremenijom (lakšom i efikasnijom), povećavaju se manevarske sposobnosti divizije kao celine.

Sve više preovlađuje tendencija da se divizije popunjavaju ljudstvom iz dopunskih bataljona koji pripadaju njihovom organskom sastavu. U pogledu snabdevanja preovlađuje princip centralizovane raspodele i decentralizovanih transportnih sredstava radi što većeg osamostaljenja prvopotčinjenih jedinica (brigada, pukova i grupa). U zapadnonemačkoj »jedinstvenoj« diviziji svaka brigada ima po jedan transportni bataljon kapaciteta prenosa od 240—360 tona, što zadovoljava snabdevačke potrebe jedinica u čijem se sastavu i nalaze. Stoga se može reći da su savremene divizije osposobljene za duža samostalna dejstva, s tim što se ova karakteristika u sve većoj meri odnosi i na njihove sastavne delove.

Najverovatnije tendencije daljeg razvoja pešadijske divizije mogu se, između ostalog, nazreti i u sledećem:

S obzirom na potrebu sve veće elastičnosti divizija na bojištu u savremenim atomskim uslovima, realno je pretpostaviti da će se nastaviti proučavanja u pogledu formiranja borbenih grupa, ove ili one vrste, u okviru divizija, mada one imaju ozbiljan nedostatak zbog slabe međusobne kohezije usled čestog menjanja svog sastava, a što neminovno povlači i slabije efekte. Iskustvo je više puta pokazalo da međusobno upoznavanje jedinica, koje se često nalaze rame uz rame na bojištu zajedno sa stečenim autoritetom njihovih starešina, daju mnogo veće rezultate.

Težnja za što većom vatrenom i udarnom moći jedinica prinudiće sve zemlje da i dalje usavršavaju sve vrste klasičnog naoružanja i uvode atomska borbeno

sredstva u organski sastav divizija. Zbog povećane udarne moći divizija, njihove veće otpornosti na atomske udare i većih manevarskih sposobnosti ići će se sve više (pogotovo u ekonomski jačim zemljama) sa pešadijskih na mehanizovane i oklopne divizijske formacije, kao i na što veću unifikaciju borbene tehnike.

Isto tako dalje povećavanje operativne i taktičke pokretljivosti divizija nametnuće prilagođavanje čitavih jedinica, njihovog naoružanja i opreme za prenos vazдушnim putem, mada je to teško postići a da im se ne umanjati vatrena i udarna moć. Težiće se daljem motorizovanju jedinica, prvenstveno pomoću oklopnih guseničnih transporterata, zameni motorizovane samohodnom artiljerijom, boljem organizovanju saobraćajne službe, zameni teških borbenih sredstava lakšim, daljem uvođenju avijacije i helikoptera u organski sastav divizija itd.

Dalje smanjenje brojnog stanja divizija i jedinica uopšte omogućeno je uvođenjem sve savremenijeg naoružanja, većim mehanizovanjem jedinica radi izvršavanja pojedinih radova (opravke, utvrđivanje, pretovari i dr.), a da se pri tome vatrena i udarna moć jedinica ne smanjuje. Ovome treba dodati sve veću primenu atomskog oružja, koje će svojim malim brojem a velikom moći biti u stanju da, delom ili u celini, zameni mnogobrojnu artiljeriju. Smanjenju brojnog stanja jedinica doprineće i dalje uprošćavanje sistema snabdevanja, na čemu rade mnoge zemlje, pošto ono još uvek angažuje velik broj ljudi.

Težiće se daljem uravnoteženju i što skladnijem odnosu između rodova vojske i službi unutar divizijske organizacije, uz njihovo razvijanje na savremenoj osnovi, pod pretpostavkom da će redosled po brojnosti i važnosti ostati sličan dosadašnjem, uz napomenu da tenkovske jedinice dobijaju naročito značaj zbog otpornosti u atomskim uslovima.

Dosada je, uglavnom, divizija bila združena taktička jedinica koja je u sebi sadržavala sve rodove vojske i službe potrebne za samostalno dejstvo. Zbog svoje veličine i sve većih zahteva da divizija u atomsko doba dejstvuje na znatno širem prostoru nego u drugom svetskom ratu, nameće se potreba za osamostaljenjem njenih nižih organskih sastava na bojištu. Danas se već može smatrati da je ova težnja ostvarena do brigade, odnosno pučka ili borbene grupe, a već se pojavljuju

tendencije da se u tome ide i do bataljona (Francuska).

Važan zahtev predstavlja i efikasno i uprošćeno snabdevanje uz istovremeno smanjenje pozadinskog aparata. Materijalne potrebe u eventualnom budućem ratu biće mnogo veće. Jedinice se sve više motorizuju, njihovi marševi su za oko 5 puta duži nego kod pešadije kad se najviše napreže, što znači da će se pravci snabdevanja sve više izduživati bez obzira na svoju osetljivost. Savremena borbeno sredstvo troše sve više municije, a mnogobrojna borbeno i transportna tehnika sve više goriva. Pozadinske jedinice moraću da obezbede dnevnu popunu svoje jedinice borbenim i životnim potrebama, što znači da će se morati kretati istom brzinom kao i borbene. Poznata je izreka da je jedna armija onoliko pokretljiva koliko je pokretljiva njena pozadina. Velike i tehnički razvijene zemlje teže sve više ka snabdevanju vazдушnim putem čime se, pored veće pokretljivosti, izbegavaju i opasnosti od protivničkih partizanskih dejstava.

Težiće se dalje da se osobine atomskog oružja dopune što savremenijom organizacijom i konvencionalnom borbenom tehnikom, da se jedinice što više mehanizuju i osposobe za pokret van puteva, da pešadija pri dejstvu ne mora izlaziti iz svojih oklopnih sredstava itd. Isto tako će se i atomsko borbeno sredstvo pril-

godavati za upotrebu (manji kalibri) u nižim taktičkim jedinicama. Produžiće se sa što širim korišćenjem atomske energije kao pogonskog sredstva, što će dalje uticati na organizovanje i dejstva oružanih snaga u celini i divizija, kao njihovih osnovnih ćelija, posebno.

Od daljeg usavršavanja i pojednostavljanja komandovanja u velikoj meri zavise gotovost i borbene sposobnosti jedinica. Ovaj cilj postići će se daljim skraćivanjem pripremnog perioda, uprošćavanjem borbene i radne dokumentacije, usavršavanjem sistema veza, smanjivanjem štabova, efikasnijem regulisanjem kretanja, ukidanjem pojedinih komandi itd.

Vodeće sile težiće sve više standardizaciji ustaljenih organizacijsko-formacijskih sastava unutar svojih blokova, kao i standardizaciji opreme i naoružanja.

Iz ovog kratkog izlaganja jasno se vidi koliko je teško, pri današnjem snažnom razvoju nauke i tehnike i zategnutoj međunarodnoj situaciji, naći pravilno rešenje u pogledu organizacije i formacije oružanih snaga, koje bi najbolje odgovaralo u eventualnom budućem ratu. Da je to tako najbolje potvrđuju česte reorganizacije oružanih snaga velikih zemalja, mada smo — na prvi pogled — često skloni verovanju da su one sve to na najbolji način već rešile.

N. Rad.

Potpukovnik R. Roter

VAZDUŠNI TRANSPORT U SAVREMENOM RATU¹⁾

Da bi dokazao kako vazdušni transport postaje sve značajniji činilac u različitim oblicima savremenog rata, pisac u početku daje kraći istorijski osvrt na izvesne sukobe i lokalne ratove iz nedavne prošlosti u kojima je on naročito došao do izražaja, pri čemu se dotiče i nekih još uvek aktuelnih zbivanja na pojedinim neuralgičnim tačkama u svetu. Da bi taj značaj reļfjnije istakao, on razmatra redom potrebe koje vazdušni transport treba da zadovolji, sredstva koja će pritom morati da upotrebi,

kao i načine na koje će ova koristiti u raznim fazama eventualnog sukoba.

Pisac podseća na to da će *pokretljivost* i ubuduće predstavljati najvažniju osobinu jedne vojske, odnosno jedinice. Sve velike bitke, u bilo kom periodu istorije, dobijene su po njegovom mišljenju zahvaljujući više pokretljivosti — koja je omogućavala snažnu koncentraciju na odlučujućem mestu — nego ostalim faktorima. U današnje doba ova potreba za pokretljivošću zadovoljava se, pored ostalog, i postojanjem transportne avijacije, a ostvaruje planovima za njenu upotrebu na raznim stepenima vojne organizacije jedne armije, zavisno od toga da li problemi koje

¹⁾ Le transport aérien dans la guerre moderne, par le Lieutenant-colonel R. Roter, *Revue militaire générale*, Francuska, jul 1961.

će ona imati da rešava spadaju u domen strategije, taktike ili logistike.

Velike zemlje koje raspolažu veoma prostranim teritorijama nastoje da povećaju prvenstveno strategijsku pokretljivost svojih snaga, u nameri da ih mogu što brže i što dalje premeštati, i to u uslovima najveće sigurnosti i apsolutne tajnosti. Te su zemlje primorane da drže rezervne snage i da ih transportuju tamo gde njihovo prisustvo može biti korisno. Njihova efikasnost zavisi uglavnom od brzine kojom mogu da intervenišu. Prebacivanje ovih jedinica vazдушnim putem predstavlja veliku prednost za njih i omogućuje im potrebnu nadmoćnost pod uslovom da im se istim putem dotura i potrebno oružje i oprema.

Unutar jednog bojišta transportna avijacija treba da olakša premeštanje jedinica u toku manevra kopnenih i vazduhoplovnih snaga. Najzad, komandovanju je neobično važno da i u okviru same borbene zone poveća pokretljivost snaga u dodiru. I ovde je u pitanju korišćenje »vazdušnog prostora« radi premeštanja angažovanih jedinica i njihove opreme. Jedino vazdušni put omogućuje duboko opkoljavanje neprijatelja, spuštanje jedinica u njegovu pozadinu, snabdevanje i ojačavanje izolovanih delova, odnosno njihovu evakuaciju i priključivanje ostalim snagama. To su ujedno i prvenstveni zadaci koji se dodeljuju transportnoj avijaciji, mada nisu i jedini. Postoje i druge potrebe za koje nikada neće biti dovoljno raspoloživih sredstava. Ovde pisac misli na logističku podršku trupa u svim ešelona i fazama snabdevanja, prilikom ojačavanja u ljudstvu ili, pak, sanitetskog zbrinjavanja.

Postoji, dakle, čitava skala mogućnosti upotrebe transportne avijacije. Pisac ih, ipak, sve klasificira uglavnom u dve grupe:

— na učešće transportne avijacije u manevru već angažovanih, ili snaga spremnih za angažovanje, pri čemu ona treba da obezbedi prebacivanje ljudstva, opreme i naoružanja;

— na učešće transportne avijacije u vidu stalne podrške snaga, bilo da one manevruju, ili se nalaze u rezervi, ili drže strategijske baze, odnosno važne strategijske tačke izvan zone operacija koje su u toku.

Transportna avijacija, po mišljenju pisca, nije drugostepeni činilac, već značajan stratezijski i taktički faktor kako za kopnene tako i za vazduhoplovne snage. Postojanje transportne avijacije uslovljava

i organizovanje izvesnih velikih transportnih jedinica i njihovih delova, razradu doktrine i mogućnosti njihove upotrebe, kao i načina njihove borbe. Ono uslovljava isto tako izvesne mogućnosti za njihovu intervenciju i utiče gotovo uvek na stvaranje ideje manevra. Pisac čak smatra da će ideja manevra uvek biti nepotpuna ako se zanemare ili slabo procene mogućnosti vazdušnog transporta.

Zadaci transportne avijacije mogu se podeliti na: stratezijske, taktičke i zadatke vazdušnog snabdevanja itd.

Stratezijski i zadaci vazdušnog snabdevanja izvode se u zonama u kojima je osetljivost leta uglavnom smanjena, tj. u uslovima koji su bliski mirnodopskim. Taktički zadaci, naprotiv, primoravaju transportnu avijaciju da interveniše na bojištu, u okviru borbenih zona, ili u neposrednoj pozadini neprijatelja. Avioni u tom slučaju prodiru u sektore koji su pod vatrom i protivničke avijacije i njegovih oruđa sa zemlje.

Dok se pisac zadržava na stratezijskim zadacima relativno malo, uzimajući za primer sasvim običan slučaj kod koga se efikasnost operacije uglavnom svodi na brzinu intervencije transportne avijacije, na vazdušni transport ljudstva, oružja, municije, kamiona i ostalog materijala, na vazdušno snabdevanje, pri čemu bi ljudi i materijal bili ukrcani na jednom a iskrcani na drugom aerodromu, kao u mirnodopskim uslovima, dotle on taktičke zadatke razmatra detaljnije i za primer uzima sledeće slučajeve:

— Vazdušno-desantna dejstva (u stvari padobranska) koja obuhvataju spuštanje specijalno obučanih trupa iznad izabranih zona, sa opremom, vozilima i naoružanjem kojim su one organski opremljene. Cilj tih dejstava je zauzimanje živom silom pojedinih sektora na neprijateljevoj teritoriji, mostobrana ili oblasti koje su nepristupačne drugim sredstvima, ili obrazovanje snaga za održavanje reda u slučaju unutrašnjeg sukoba u jednoj zemlji. Njihov cilj može biti i ojačavanje izvesnih sektora, potpuno izolovanih ili teško pristupačnih suvozemnim putem, koji ne raspolažu dovoljnim prostorom za spuštanje transportnih aviona.

— Vazdušno-desantna dejstva koja se izvode u blizini neprijatelja i na zemljištu izloženom njegovoj vatri. Mesta iskrcavanja predstavljaju u stvari prve osnovice na neprijateljevoj teritoriji. Njih će zauzimati i štitiiti jedinice prvog ešelona koji je spušten padobranom; ovaj ešelon imaće

ujedno i da raskrči neposredne prilaze ovim mestima i da ih uglavnom uredi.

Pisac je mišljenja da će ova vrsta dejstva ubuduće postepeno zamenjivati klasične vazdušno-desantne operacije, zavisno od toga sa koliko će se aviona — osposobljenih da se zadovolje vrlo ograničenom infrastrukturom — raspolagati. Njihovom primenom izbegava se rasturanje jedinica, što je neizbežno pri spuštanju većih grupa padobranom, ona nisu mnogo skupa i ne uslovljavaju neku specijalnu opremu. Takva dejstva omogućuju naročito stalnu vezu sa već iskrcanim delovima i upućivanje mnogo teže i obimnije opreme i njenu neposrednu upotrebu. Pa ipak, ona pretpostavljaju avione sa specijalnim osobinama sletanja, kod kojih se istovar tereta vrši za vrlo kratko vreme.

— Vazdušno-desantna dejstva na zemljištu pripremljenom za redovan saobraćaj, koje nije izloženo vatri sa zemlje, ali pod uslovima koji zahtevaju naročitu zaštitu i mere opreza. U pitanju će, dakle, biti ili prebacivanje snaga, ili obezbeđivanje logističke podrške izvesnim snagama, a sa stojaće se u dovođenju ljudi i materijala u isturene zone ili, pak, u zone unutar neprijateljevog rasporeda, sa preletom preko oblasti koje on drži. Izvođenje ovih dejstava zavisiće uglavnom od stepena zadovoljene slobode dejstva u vazduhu i ona mogu biti ograničena noću ili izvesno vreme preko dana.

— Dejstva radi vazdušnog snabdevanja sastoje se u normalnom nastavljanju vazdušno-desantnih dejstava, za čitavo vreme koje prethodi spajanju jedinica spuštenih padobranom i glavnih snaga, ili imaju za cilj podršku opkoljenih jedinica, ili izolovanih usled razaranja komunikacija. Mogu biti u pitanju i dejstva koja se izvode zbog nedostatka transportnih sredstava ili nesigurnosti komunikacija na zemlji.

Takvi zadaci obuhvataju spuštanje padobranom ili bacanje tereta koji se prenosi. Ovo bacanje tereta biće predviđeno samo kada u zoni istovara ne postoji mogućnost spuštanja aviona ili helikoptera, tj. predstavljaće izuzetak.

— Dejstva radi sanitetskog zbrinjavanja predstavljaju još jednu vrstu taktičkih zadataka transportne avijacije, bilo da su specijalno organizovana u slučaju hitne potrebe ili da se preduzimaju u okviru vazdušno-desantnih dejstava, pri čemu se koriste avioni ili helikopteri koji se prazni vraćaju.

Kao primere zadataka vazdušnog snabdevanja pisac pominje vazdušni mostobran sa Berlinom 1948. godine, Liban i Formozu.

Sredstva i sadašnje mogućnosti transportne avijacije. — Da bi se obezbedilo uspešno izvršenje svih ovih zadataka transportna avijacija mora zadovoljiti određene zahteve. Ona će morati da:

— iskrca tovar na zemljište ograničenih dimenzija, koje je nabrzinu podešeno, a eventualno i pod vatrom neprijatelja;

— ima široke mogućnosti za let potpuno opremljenih padobranaca i materijala koliko teškog toliko i obimnog;

— naizmenično prenosi teški tovar, ljude (kako borce tako i ležeće ranjenike);

— što brže i sa minimumom pomoći sa strane utovari i istovari materijal koji prenosi;

— bude osposobljena za noćno letenje i po rdavom vremenu, bez pomoći radioinfrastrukture;

— raspolaze velikom nosivošću i da ne iziskuje naročito održavanje;

— ne bude suviše osetljiva na neprijateljska dejstva ili klimatske uslove.

Pisac je mišljenja da je danas teško naći avione koji mogu da zadovolje u isti mah sve ove zahteve. Zato se do sada i nije išlo na to da se izradi jedan tip aviona koji bi bio osposobljen za sve, već se pribegava kombinovanoj upotrebi nekoliko tipova aviona koji se uzajamno dopunjuju.

Tipove transportnih aviona koji su sada u upotrebi pisac razvrstava u tri grupe.

a) *Teški avion* je sposoban da izvršava zadatke od strategijske važnosti, da preleće okeane i prima gotovo sve vrste opreme koje danas koriste oružane snage. Kao predstavnika ove grupe on navodi C 133 *Cargomaster*, težine 130 t (sa tovarom), koji može da prevali 6.500 km leteći brzinom od 600 km/čas. Nosivost mu je 25 t tereta ili 200 ljudi.

b) *Srednji avion* izvršava taktičke zadatke koji su vezani za bojište: vazdušno-desantna i padobranska dejstva, snabdevanje i evakuaciju. On može da ima nešto manju brzinu i akcioni radijus, ali zato mora biti osposobljen da se spušta na travne poletno-sletne staze, na pesak ili led i da tamo dotura angažovanim jedinicama neophodnu opremu: kamione, topove i haubice, inženjersku opremu, baterije taktičkih raketa itd. Za primere ove vrste aviona pisac uzima američki C 130

Hercules, britanski *Beverley* i francuski *Bréguet 765*.

c) *Laki avion* je prilagođen za najkraće etape, ekonomičniji je i zadovoljava se ograničenom infrastrukturom. U toj grupi vlada suparništvo između aviona nešto poboljšanog klasičnog tipa, onih koji poleću vertikalno ili sa vrlo kratkih poletno-sletnih staza, i helikoptera. Ovde se još uvek traži najbolje rešenje i po pišćevom mišljenju izgleda da za sada još nije pronađena najpovoljnija formula. Pa ipak, on smatra da ova kategorija aviona može da izazove najveći preokret u izvođenju borbe na zemlji pošto će njihova upotreba biti vrlo elastična, a broj veliki. Helikopter, donedavno ograničen na maksimalni teret od 3 t, povećao je sada svoju nosivost na 4,5 t ili 43 čoveka (britanski *Westminster*). On može da pređe 600 km, da leti brzinom od 240 km/čas, i da ponese 4 t ili 40 ljudi. Sovjetski helikopter *Horse* može da savlada 800 km, leteći brzinom od 175 km/čas, dok sovjetski *Hook* savladuje odstojanje od 600 km (leteći brzinom od 200 km/čas), noseći pritom teret od 10 t ili 80 ljudi.

Mnoge činjenice govore u prilog toga, ističe pisac, da se u ovoj grupi aviona ne teži po svaku cenu ostvarenju potpunog vertikalnog poletanja ili sletanja. Poletanje sa kratkih odstojanja, od nekih otprilike 100 m, i sletanje sa dosta smanjenom brzinom na isto toliko dugu poletno-sletnu stazu dopuštaju da se nazru buduća ostvarenja na ovom polju.

Transportna avijacija pojedinih zemalja. — Transportne flote u okviru vazduhoplovstva pojedinih zemalja trebalo bi da odgovore potrebama raznih intervencija koje se predviđaju. Međutim, one su najčešće ograničene budžetskim mogućnostima svake zemlje, zatim prioritetom koji se gotovo svuda daje avionima za borbu i sredstvima protivavionske odbrane. Problemi koji iskrsavaju u vezi sa transportnom avijacijom različiti su u svakoj zemlji. Avioni u upotrebi su različitih tipova, a izvesni počinju i da zastarevaju.

Tako, na primer, pisac tvrdi da SAD raspolažu sa 1.400 transportnih aviona, među kojima su 600 teških četvoromotora, od kojih samo jedan deo izvršava zadatke transporta u pravom smislu reći, a ostali imaju više pomoćne zadatke. Američka vazдушna transportna flota u mogućnosti je da odjednom prenese 7.000 t na daljinu od 6.000 km.

Grupe taktičkog vazduhoplovstva raspolažu trenutno istim kapacitetom prenosa od ukupno 7.000 t, a pri neprekidnom korišćenju, transportnom moći od 8.000 t dnevno na daljinu od 1.000 km (odlazak i povratak).

Gro sredstava francuske transportne avijacije obrazuje 7 skvadrona²⁾ (avioni *Nord 2.500*) koji su pojačani jednim teškim skvadronom *Bréguet 765*. Kapacitet ove transportne flote iznosi trenutno 500 t, a pri neprekidnom korišćenju dnevni kapacitet dostiže 600 t na 1.000 km (odlazak i povratak).

Britanska transportna flota raspolaže u isti mah transportnom avijacijom sa dugim akcionim radijusom i transportnom avijacijom za izvršenje taktičkih zadataka. Avioni koji se koriste su sasvim različitih osobina i nemaju iste zadatke. Zato je, po mišljenju pisca, teško proceniti njihove mogućnosti. On smatra da bi britanska transportna avijacija mogla u svakom slučaju da obezbedi prenos od 1.500 t dnevno na daljinu od 1.000 km (sa povratkom).

Ovim sredstvima, koja sačinjavaju avioni klasičnog tipa, od kojih je jedan deo već prilično zastareo, treba dodati i transportna u organskom sastavu američkih kopnenih snaga koje su opremljene lakim avionima i naročito helikopterima namenjenim da im omoguće veću pokretljivost u borbenoj zoni. Trenutno, tvrdi pisac, svaka američka armija raspolaže sposobnošću prenosa 6.000 ljudi ili 700 t tereta na odstojanje od 100—200 km. Laki helikopteri u organskom sastavu američke pešadijske divizije omogućuju jednovremeni prenos 140 ljudi sa lakim naoružanjem. Transportnu podršku divizije mornaričke pešadije obezbeđuje nekih 100 helikoptera i lakih aviona.

Što se tiče SSSR-a, pisac smatra da je tamo glavni napor usredsređen na oblast helikoptera, s obzirom da se sovjetske vazdušno-desantne jedinice uglavnom prenose helikopterima i dejtstvuju u direktnoj vezi sa kopnenim jedinicama, naročito oklopnim divizijama. Transportna flota sovjetskog vazduhoplovstva obuhvata još mnogobrojne dvomotorne avione, približne vrednosti kao i avioni tipa *Dakota*, oko 600 aviona za vazdušno-desantne

²⁾ Skvadron kod transportne avijacije odgovara približno jačini jedne eskadrile, s tim što ima svoj štab dok ga eskadrila nema. — Prim. prik. V. H.

jedinice i isto toliko za svaku armiju taktičkog vazduhoplovstva. Ukupna moć sovjetske transportne avijacije može se, po mišljenju pisca, proceniti na 10.000 t dnevno na daljinu od 1.000 km. Opremanje transportne avijacije avionima *Antonov ANIO*, koje je u toku, treba još više da podigne vrednost ovih snaga i da im omoguću prenos težih tereta na velike daljine.

*

Proučavanje potreba koje može da zadovolji transportna avijacija i sredstava kojima raspolaže ili treba da raspolaže, u priličnoj meri dopušta, po mišljenju pisca, da se proceni njena uloga u različitim oblicima eventualnog sukoba. Dosađajne iskustvo omogućuje izvlačenje pouka u pogledu onoga šta se može očekivati od transportne avijacije u jednom sukobu lokalnog karaktera, kao što je to bio slučaj u Koreji i Indokini.

Međutim, interesantno je osvrnuti se na njenu ulogu u eventualnom atomskom

ratu. Korišćenje moćnog eksploziva, velikog radijusa dejstva, nateraće jedinice na bojištu na rasturanje po frontu i dubini, dok će koncentracije snaga ostati i dalje neophodne za razvoj svake operacije. Lako se može zamisliti da će svaki manevar, čiji uspeh rezultira iz pokretljivosti, zavisiti isključivo od brzine potrebnih premeštanja jedinica. Štaviše, treba pretpostaviti da će komunikacije na zemlji postati praktično neupotrebljive usled levkova stvorenih eksplozijama i zemljišta zatrovanog radioaktivnim padavinama. Prema tome, kako za izvođenje operacija tako i za logističku podršku ostaće kao jedino upotrebljiv vazdušni put.

Iz iznetog proizilazi, podvlači pisac na kraju članka, značaj postojanja transportne avijacije, kako strategijske tako i taktičke, pa makar ona bila i ograničene jačine, s tim da bude prilagođena zahtevima savremenog rata.

V. H.

Fridrih Depner

NEKA RATNA ISKUSTVA IZ PEŠADIJSKE ODBRANE¹⁾

Činjenica da je nemačka vojska bila poražena u oba svetska rata otežava, po mišljenju pisca, zauzimanje kritičkog stava u pogledu procene njenih ratnih iskustava. Međutim, on smatra da pri tome uspeh ili neuspeh ne bi smeo da se uzme kao odlučujuće merilo, već da treba razmotriti sve uticajne faktore kako bi stena iskustva mogla imati neku vrednost.

S obzirom na to da Nemci u toku prvog svetskog rata — u stvari pozicijskog — nisu mogli da razviju neke odlučne operacije jer su bili materijalno slabiji od protivnika, oni su se kasnije, više instinktivno nego na osnovu principijelne procene, odricali svake pozicijske odbrane. Ovo su činili uprkos činjenici da je pozicijska odbrana mogla biti i vrlo efikasna, jer se nije mogla probiti sve do masovne pojave tenkova.

Pisac ističe da rovovskom odbranom ne treba tražiti rešenje. U operaciji se i odbrana izvodi dinamično. U taktici je, međutim, pozicijska odbrana najprostiji vid borbe kojim se slama napadač i štete sopstvene snage.

Problem protezanja prednje linije odbrane, u svetlu iskustava iz drugog svetskog rata, razmatran je već ranije u jednom članku u časopisu *Wehrkunde*. U njemu se traži protezanje glavne borbene linije na brdovitom zemljištu, po pravilu, na zadnjem nagibu, a katkad i po grebenu. To su one iste postavke koje je obuhvatalo i nemačko pravilo posle prvog svetskog rata. U tom članku se dalje kaže da samo jake protivtenkovske prepreke ispred fronta i teško pregledno zemljište mogu opravdati izbor glavne borbene linije na prednjem nagibu.

Mideldorf je u svojoj knjizi »Taktika u pohodu na Rusiju« izložio osnovne uslove od kojih treba da zavisi izbor položaja. On navodi da na prvo mesto dolazi protivoklopna zaštita, zatim da pešadija

¹⁾ Über die Auswertung von Kriegserfahrungen in der infanteristischen Verteidigung, von Friedrich Doepner, *Wehrkunde*, Zap. Nemačka, jun 1961.

mora biti zaklonjena od ugleda sa zemlje i osmatrane vatre. Zahtevi protivoklopne odbrane, međutim, ne smeju biti važniji od zahteva pešadije. Tesnoj povezanosti između pešadije i protivoklopne odbrane od daje naročito mesto. Kroz teškoće na koje napadač nailazi, Mideldorf vidi prednosti položaja na zadnjem nagibu.

Odrana na prednjem nagibu bila je u drugom svetskom ratu skopčana sa naročito visokim gubicima usled pojačanog dejstva oruđa sa položenom putanjom (tenkovi, samohodna i protivoklopna oruđa) koja su gađala neposredno. U stvari, slična su bila i iskustva iz prvog svetskog rata pa su ipak zanemarena. Potreba za artiljerijskim osmatračnicama ne sme, po mišljenju pisca, nikad nametnuti pružanje glavne borbene linije na prednjem nagibu, jer sopstvena artiljerija, pritisnuta i sama vatrom, ne može sprečiti neprijatelju artiljeriju i tenkove da uništavaju pešadiju i doprinesu slomu odbrane.

Povezanost odbrane. — Oklopne jedinice mogu i u odbrani da rasturaju svoje snage i da ostavljaju neposednute rejone jer svakog momenta mogu da intervišu i tuku neprijatelja koji bi u njih upao. Pešadija je, međutim, usled nadmoćne vatre napadača, vezana za svoj položaj i ne može da interviše u međuprostorima jer bi napadač takve pokušaje svojom nadmoćnom artiljerijom, tenkovima i pešadijom odmah razbio. Eventualni uspeh sopstvene pešadije, koja za ovakve zadatke nije opremljena, zahtevao bi suviše mnogo gubitaka, što se protivi osnovnom zahtevu odbrane — ekonomičnoj upotrebi sopstvenih snaga.

Snage se pri posedanju položaja ne raspoređuju neprekidno i ravnomerno, već obrazuju težišta sa gušćim i dubljim posedanjem. Kod neprekidnog posedanja nema međuprostora koje bi trebalo braniti vatrom, pa zato nije ni potrebno da se koriste dominantne tačke, već treba uzimati najmanje upadljive delove zemljišta i pružanje položaja prilagođavati prirodnim zaklonima. To odgovara i iskustvima iz prvog svetskog rata o posedanju položaja sa osloncem na neupadljive i šahmatiski raspoređene oslone tačke. Otporne tačke moraju, naprotiv, imati vatrene zone u više pravaca pa su zato vezane za istaknute delove zemljišta. Na taj se način one iz nužde izlažu osmatranju i dejstvu sa zemlje i iz vazduha i mogu lako biti savladane.

Protiv neprekidnog — linijskog posedanja položaja postoji prigovor da za nje ga u odbrani nema dovoljno snaga. Međutim, pri normalnim širinama fronta ima dovoljno automatskog oružja ne samo za posedanje u neprekidnom šahmatском rasporedu, već i za raspored po dubini, tako da se mogu obrazovati čak i težišta.

Svakako da se prikupljanjem streljačkog voda na malom prostoru može pojačati odbrana takvog reiona. Pri njegovom rasporedu na širini od 65 m došlo bi po jedno automatsko oružje na 2 m fronta, ali bi između takvih otpornih tačaka ostali međuprostori od 400 m po širini i 250—300 m po dubini. Pešadija prikupljena u takvim otpornim tačkama bila bi idealan cilj za napadačevu artiljeriju i minobacače i ne bi mogla da se izvuče levo ili desno. Kako bi ona onda, pita se pisac članka, pritisnuta vatrom napadača, mogla sprečiti njegov prodor kroz međuprostor? Ona to nije u stanju da učini, pa se zato organizuje za kružnu odbranu. U tom slučaju se moraju angažovati pokretne rezerve radi oslobađanja otpornih tačaka, a pešadija u stvari ne izvršava svoj zadatak — zamene i oslobađanja oklopnih jedinica za druge zadatke. Pešadija svojim rasporedom mora prinuditi napadača da je napadne, a ne da je pritisne vatrom po otpornim tačkama, da prođe pored nje i okruži je.

Mideldorf u svojoj »Taktici« predviđa da se između otpornih tačaka primene otporna gnezda, čije posade treba da se pri nadmoćnijem napadu povuku u otporne tačke. Ovako zamišljena gnezda teško bi mogla da ispune svoj zadatak — da upotpunjuju vatru otpornih tačaka tako da napadač naiđe na vatru sa dva, a po mogućstvu i sa tri pravca. Pitanje je takođe da li flankirnoj vatri treba pri davati toliki značaj, pošto će se svako gnezdo braniti prvenstveno frontalno. Pri povlačenju iz otpornih gnezda napadač bi nesmetano mogao da savlada braničeve snage i time da naruši sistem odbrane. U kritičnom momentu njegovog prodiranja morale bi se u otpornim tačkama izdvojiti snage s fronta radi kružne odbrane i na to se mora računati još od početka.

Posebno iskustvo iz drugog svetskog rata, ističe pisac, odnosi se na spojeve branioca. Da bi se oni obezbedili, treba grupe za obezbeđenje spojeva slati na susedne odseke, i to u dubinu odbrane, a u visinu prednjeg kraja da bi se jedinice na taj način međusobno bolje »povezale«. Sovjeti su decembra 1941. godine

pred Moskvom, kroz nedovoljno obezbeđene spojeve, postizali manje prodore, a posle ih, zbog nepažnje Nemaca, proširivali do operativnih razmera na taj način što su kroz njih u toku noći ubacivali sve jače snage. Do problema spoja u odbrani, po mišljenju pisca, dolazi usled nedovoljnog osećanja odgovornosti za njih, dok se unutar rejona jedinice svaki upad napadača ozbiljno shvata. Pešadija u nižim jedinicama vodi, s jedne strane, frontalnu odbranu, a ujedno se grčevito bori za održavanje celovitosti jedinice, jer se u slučaju njenog narušavanja moraju upotrebiti rezerve, što je opet skopčano sa gubicima.

Korišćenje pomenutih ratnih iskustava u odbrani pešadije opravdano je samo kada se raspolože sa dovoljno snaga. Ako ovih nema dovoljno, ne može se više obrazovati nikakva dubina i tanka linija pešadije postaje slična bisernom nizu, koji nije dovoljan za zadržavajuću odbranu, već jedino za osiguranje. Iskustva stečena sa takvim snagama ne mogu se koristiti kod određivanja načina posedanja položaja u odbrani. U zimu 1941/42. godine Sovjeti su se provlačili kroz takve linije neprimećeni čak i po danu, a noću se provukla i čitava jedna njihova konjička divizija. U bici kod Baranova u kojoj je vidljivost, zahvaljujući veštačkoj magli, bila ograničena na 50—100 m, oni su često upadali neprimetno i u dubinu do jednog kilometra.

Prema Mideldorfu, grenadirska četa može da brani front od 1000 m sa 3—4 otporne tačke širine 80—150 m, dakle sa 240—600 m posednutog i 760—400 m neposednutog fronta. Kako se to može uskladiti sa iskustvima kod Baranova? U Koreji su uspevali napadi tehnički slabije opremljene strane jer kod branioca nije bila obezbeđena povezanost. Otporne tačke, koje su bile pripremljene za kružnu odbranu, obilježene su i tako su gubile svoj značaj.

Pisac navodi jedan primer iz drugog svetskog rata gde su linijski raspoređene jedinice na prednjem nagibu još pre početka borbe uništavane masovnom i osmatranom vatrom protivničke artiljerije, dok je jedna divizija raspoređena na zadnjem nagibu imala mnogo manje gubitaka. Iz ovog se primera, međutim, izvlači zaključak da u ovom slučaju linijski raspored nije odgovarao.

Izdata uputstva u toku rata često su upućivala na linijsku izradu rovova. Na jednoj skici iz 1944. godine prikazana su

paralelno 3 neprekidna rova. Pri daljoj izgradnji trebalo je izraditi još jedan rov širine najviše 80 sm koji bi služio jednovremeno i za protivtenkovsku zaštitu. U jednom nemačkom udžbeniku, izrađenom na osnovu ratnih iskustava, stoji da se pri prelasku u odbranu pojedinačna postrojenja, raščlanjavanjem po dubini, povezuju u neprekidan položaj i da se najistaknutija postrojenja glavne borbene linije međusobno povezuju rovom koji će ujedno biti i prva linija rovova uređena za borbu. Dalje se govori o drugom, trećem i četvrtom rovu. U jednom nastavnom uputstvu iz poslednjih meseci rata stoji da se međuprostori između stalnih postrojenja izgrađuju kao poljski položaji i njihova postrojenja povezuju prikrivenim saobraćajnicama.

Utvrdjivanje u nemačkoj vojsci, kao ni odbrana, nije bilo omiljeno. Međutim, u uputstvu za obuku iz januara 1945. godine ističe se značaj utvrđivanja. Iskustva o utvrđivanju, stečena na istočnom frontu, odnose se prvenstveno na oblast improvizovanog, poljskog utvrđivanja, čija se vrednost tamo naročito pokazala.

Planski organizovano utvrđivanje od strane nižih komandi još je daleko značajnije od improvizovanog. Nedovoljno primenjivanje planskog utvrđivanja ukazuje na to da u ratu ne može da funkcioniše ono što se nije pripremlilo u toku mira. Poljsko utvrđivanje spada u domen inženjerske obuke svih trupa, a obično se izvodi uz stručnu pomoć inženjerskih jedinica. Plan utvrđivanja u odbrani, podvlači pisac, značajan je kao i plan vatre.

Protivoklopnu odbranu pisac razmatra samo sa gledišta protivtenkovskih prepreka jer su ove značajne za izbor prednjeg kraja. Prvi zadatak neprijateljevih tenkova, po mišljenju pisca, biće da sa daljine uspešnog dometa svojih topova neutrališu pešadiju i protivoklopna sredstva. Ako neposredno pred položajem branioca postoji neka reka ili močvarno zemljište kao protivtenkovska prepreka, prednji kraj će se najčešće morati postaviti na prednji nagib kako bi se prepreka mogla braniti. Ova prepreka, međutim, ne može sprečiti da tenkovi i artiljerija svojom vatrom ne neutrališu pešadiju i protivoklopna sredstva raspoređena na prednjem nagibu. Kada oni budu neutralisani, napadačeva pešadija će zauzeti prednji nagib i protivtenkovska prepreka izgubiće značaj. Ona zapravo i nema nikakvog značaja, osim da navuče pešadiju na posedanje prednjeg nagiba i time

je izloži uništenju. To se iskustvo ponavljalo veoma često u drugom svetskom ratu i istaknuto je u jednom nemačkom uputstvu iz 1944. godine. Po njemu, za određivanje protezanja prednjeg kraja mogu se uzeti u obzir samo veći rečni tokovi i jake protivtenkovske prepreke. Da li će se glavna borbena linija povlačiti duž vodenog toka ili iza njega, određuje se izviđanjem na zemljištu. Manji vodeni tokovi, sa mnogo okuka, nisu pogodni za glavnu borbenu liniju. Kod njih je bolje da se odbrana organizuje na zadnjem nagibu uzvišenja koje se nalazi na napadačevoj obali. Na širokim rekama treba na napadačevoj strani organizovati mostobrane i to na zadnjim nagibima i dominantnim tačkama. Na taj način reka obrazuje protivtenkovsku prepreku pozadi glavne borbene linije.

Protivtenkovske prepreke moraju se postavljati i birati tako da ih može osmatrati sopstvena pešadija i protivoklopna sredstva, ali da se ovi pri tome ne izlažu neprijateljevom osmatranju i vatri. To znači da moraju biti na zadnjem nagibu i u dubini položaja. Za to su pogodne strme padine, usečeni putevi, vodeni tokovi, a naročito veštački protivtenkovski rovovi i zaseci. Njihovo mesto određuje komandant. Prema jednom nemačkom propisu iz 1944. godine, protivtenkovski rovovi treba da se primenjuju u okviru glavne borbene linije i položaja za zaštitu artiljerije, s tim da se prvo izradi onaj u dubini, pa tek onda u okviru glavne borbene linije. Ovaj treba, kao prvi rov, da se proteže na zadnjem nagibu, zaklonjen od neprijateljevog ugleda, na oko 150—300 m pozadi glavne borbene linije, odnosno najistaknutijeg streljačkog rova. Drugi protivtenkovski rov treba da se nalazi na 2—3 km pozadi glavne borbene linije i na oko 500—1000 m ispred vatrene položaja artiljerije.

Za pešadijsku odbranu koja će se voditi savremenim naoružanjem trebalo bi, na osnovu iskustava iz drugog svetskog rata, usvojiti sledeće osnovne postavke:

— Kod izbora položaja odlučujući su zahtevi pešadije i njene protivoklopne odbrane. Protiv nadmoćnog neprijateljevog vatrene dejstva ona se može održati samo na zadnjem nagibu ili tamo gde reljef i pokriveno zemljište onemogućuju neprijatelju osmatranje sa većih odstojanja. Ako se daje prednost interesima artiljerije, to će imati za posledicu izlaganje sopstvene pešadije i njenih protivoklopnih sredstava uništenju, a time i slom čitave odbrane.

Reka ispred položaja često nije značajna za protivoklopnu odbranu jer neće moći da spreči prelaz tenkova ako bude uništena pešadija sa protivoklopnim sredstvima, koja u tom slučaju mora biti postavljena na prednjem nagibu i izložena osmatranom dejstvu tenkova i artiljerije.

— Pešadija nije pogodna za pokretnu borbu, već treba da se brani na položaju. Ona može odbiti napadača i sprečiti njegovo infiltriranje samo ako je njena odbrana čvrsto povezana. Borba za održavanje ove povezanosti je bitna karakteristika pešadijske odbrane. Odbrana po izolovanim otpornim tačkama ne može sprečiti prodiranje napadača kroz međuprostore, pa zato ni njen proboj.

— Utvrđivanju treba posvetiti naročitu pažnju još u mirnodopskoj obuci.

Razvitak teorijskih postavki za dejstva prilikom upotrebe atomskog naoružanja može, po mišljenju pisca, biti uspešan samo ako se vodi dovoljno računa o dejstvu novog oružja. Nužna je realna ocena tog dejstva. Ratni događaji nisu sami po sebi ratna iskustva. Ova se mogu izvlačiti samo u odnosu na konkretno postavljena pitanja kao što je, na primer: kako mogu otporne tačke sprečiti prodor napadača. Ovo važi i za dejstva u atomskim uslovima. Treba imati na umu, zaključuje pisac, da se sa odbranom ne sme rizikovati, jer dok neuspeh u napadu ne mora imati teških posledica, neuspeh branioca može značiti njegov opšti i potpuni slom.

S. P.

NAČELA ZA OFORMLJIVANJE ZAMISLI, ORGANIZOVANJE I IZVOĐENJE VEŽBI

U 1960. godini izišlo je novo italijansko uputstvo o tome kako se oformljuje zamisao, organizuju i izvode vežbe, koje se bitno razlikuju od ranijeg, izdatog 1952. godine, i u kome je — prema tvrđenju komentatora — vođeno računa o potrebama savremene obuke i o iskustvima stečenim za osam godina primene starog uputstva. S obzirom na sve to, novo uputstvo je predmet komentara u zasebnom članku.¹⁾

U novom uputstvu, za razliku od ranijeg, kako se ističe, načela i direktive opšteg karaktera svedeni su na najbitnije, ali je zato široko obrađena tehnika organizovanja vežbi, s obzirom na njihove različite vrste i uslove u kojima se mogu izvoditi (s komandama, jedinicama, školama itd.), a posebno su izneti mnogobrojni primeri organizovanja tipičnih vežbi u okviru divizije.

Pored teksta koji pruža sliku poslova oko oformljivanja zamisli, organizovanja i izvođenja vežbi — najpre u opštim crtama, a potom i u pojedinostima, sa posebnim osvrtom na razne vrste predviđenih vežbi — uputstvo ima i tri priloga. U prvom su data načela za organizovanje, planiranje i funkcionisanje posrednika, u drugom organizovanje i funkcionisanje sudijskog aparata, a u trećem se iznose konvencionalni propisi za vežbe sa trupom.

U uvodnom delu uputstva razrađeni su ukratko opšti pojmovi i stavovi. Iz komentara se vidi da su predviđene tri osnovne vrste vežbi koje se prema objektu obuke dele na: a) vežbe sa kadrovima, b) vežbe sa štabovima i c) vežbe sa trupom.

Sem toga, vežbe se mogu deliti i prema načinu predstavljanja neprijatelja (jednostrane ili dvostrane), prema mestu gde se izvode (u učionici, na zemljištu, ili delom u učionici a delom na zemljištu), kao i prema tome da li se izvode sa vatrom ili bez nje.

Dopuštena je mogućnost da se, kad to potrebe zahtevaju, izvodi specijalna nastava, obuhvaćena opštim nazivom »vežbe pripreme obuke«, koja ima za cilj da se dopuni priprema kadrova, štabova i trupe

u pogledu posebnih zahteva vežbi koje treba da se izvode.

Vežba se ostvaruje kroz ove tri faze: zamisao, organizovanje i izvođenje.

Zamisao neke vežbe sastoji se u utvrđivanju elemenata koji karakterišu njen nastavni aspekt i služe kao osnova za buduće organizacijske poslove. Ti elementi obuhvataju:

a) cilj i naziv vežbe, pri čemu na već označen cilj u godišnjem programu nastave mogu uticati i razlozi od posebnog interesa, kao i praznina ili nesigurnost zapažene u dotada pređenim temama; naziv vežbe određuje taktičku radnju kojom treba postići predviđeni cilj obuke;

b) vrstu vežbe (sa kadrom, štabovima, trupom) i osnovni način izvođenja;

c) pouke koje treba izvući; one treba da su brojno ograničene, a jasno i potpuno formulisane;

d) kadrove, komande ili jedinice koji će učestvovati;

e) komandanta vežbe;

f) vreme, zemljište i sredstva na raspolaganju;

g) posebna uputstva o tome da li će se primeniti pravila koja su na snazi ili ona koja se tek ispituju.

Za određivanje elemenata zamisli nadležna je komanda koja naređuje da se vežba izvede ili njoj neposredno pretpostavljena komanda.

Organizovanje vežbe obuhvata sve prethodne postupke, na osnovu elemenata utvrđenih u zamisli, da bi se izabralo zemljište, predstavila situacija jedinice koja će se upotrebiti, odredio zadatak i dali elementi za procenu neprijatelja. Sem toga, ono obuhvata i sve izvršne postupke kao što su sastavljanje komande vežbe, raspodela dužnosti, planiranje posrednika i sudija, kontrola vežbe, zbrinjavanje nastavnim i drugim materijalnim sredstvima itd.

Organizovanje spada u nadležnost komandanta vežbe, a konkretizuje se oformljenjem dokumenata koji treba da su jednostavni, kratki i sažeti.

Izvođenje se sastoji u izvršenju zadatka postavljenih u dokumentaciji čija je svrha da se postigne predviđeni nastavni cilj. U opštim crtama ono obuhvata ove faze:

¹⁾ *Norme per l'impianto, l'organizzazione e lo svolgimento delle esercitazioni, Rivista militare, Italija, jul-avgust 1961.*

— ispitivanje i procenu osnovnih elemenata konkretnog zadatka;

— rešavanje problema koje nameće konkretan zadatak;

— izdavanje zapovesti (ili rukovođenje dejstvom ili izvršenjem predviđenih taktičko-logističkih zadataka sa trupom);

— eventualno menjanje situacije (bilo intervencijom komande ili posrednika, bilo dejstvom jedinice);

— objedinjavanje i proučavanje iskustava.

Posle takvog opšteg uvoda i formulisanja osnovnih postavki, u komentaru se prelazi na obradu svake pojedine vrste vežbe.

Vežbe sa kadrovima. — Cilj im je usavršavanje pripreme profesionalnih kadrova, prema činovima i položajima, za izvršavanje taktičko-logističkih zadataka i izdavanje jasnih i konciznih naređenja. Načelno se takve vežbe organizuju kao jednostrane, a rad neprijatelja se daje putem supozicija; mogu se izvoditi u učionici ili na zemljištu, kao i kombinovano; korisne su za proučavanje nekog operativnog problema na samo jednom komandnom stepenu.

Učesnici mogu raditi objedinjeno po grupama ili individualno. Od toga zavisi i organizovanje vežbe. Ako je rad grupni, učesnici obrazuju komandu određenog stepena, a jedan između njih je u ulozi komandanta. Tim načinom rada proučavaju se i rešavaju kompleksni problemi komande određenog stepena, a učesnici se privikavaju na kolektivan rad u okviru jednog štaba. Nasuprot tome, kod individualnog rada svaki je učesnik u ulozi komandanta jedne od potčinjenih jedinica ili načelnika nekog odeljenja ili službe u dotičnoj komandi i rešava zadatak samostalno.

Ako ima dosta učesnika može i više njih istovremeno biti u ulozi komandanta iste jedinice ili načelnika istog odeljenja ili službe.

Vežbe sa štabovima imaju za cilj unapređivanje rada i uvežbavanje komandnata i komandi, usavršavanje organizacije ovih poslednjih i njihovog funkcionisanja u uslovima rada koji su što je moguće sličniji ratnim. Takve vežbe su po pravilu jednostrane, a mogu se izvoditi u učionici ili na zemljištu.

Mada se na taj način mogu vežbati komande ma kog stepena, i to bilo izolovano ili istovremeno sa pretpostavljenom ili potčinjenom komandom, preporu-

čuje se da se takve vežbe istovremeno organizuju samo sa dva komandna stepena i to od divizije do bataljona. U komentaru se ovo ograničenje objašnjava organizacijskim teškoćama pri izvođenju vežbi, nedovoljnim raspolaganjem kvalifikovanim kadrovima i sredstvima veže.

Pri organizovanju vežbi sa štabovima određuje se i planira izvesna priprema obuka, neophodna da bi se garantovali što veća korist i pravilno izvođenje samih vežbi. Obično se tu predviđaju vežbe u funkcionisanju organa štaba i veza.

Ukoliko se vežba izvodi na zemljištu, komanda se raspoređuje onako kako bi to bilo u stvarnosti. Ona se organizuje, radi i premešta na osnovu zahteva konkretne taktičke situacije, a sistem operativnih veza se kompletno uspostavlja. Uopšte uzet, vežba se normalno odvija imajući u vidu stvarnu situaciju u pogledu vremena, mesta i meteoroloških uslova.

Za vežbu u učionici komanda se raspoređuje u jednoj ili više zgrada, a izuzetno se dozvoljava da ostane u svojim formacijskim prostorijama. Sistem operativnih veza se ili zamišlja, ili se zamenjuje jednim centrom veza koji je tako organizovan da daje sliku mogućnosti i ograničenja na koje se nailazi u stvarnosti. U okviru pripreme obuke ne predviđa se trenaž komandi ni vežbe u funkcionisanju veza.

Pošto se vežbe sa štabovima organizuju uvek kao jednostrane, to one ne zahtevaju formiranje sudijskog aparata. Kontrola rada spada u nadležnost komandanta vežbe i on je ostvaruje preko određenih oficira (za unutrašnje funkcionisanje rada, mere bezbednosti, organizovanje i pravilnost razmeštaja) i službom prisluškivanja radi kontrole veza. Sem toga, on može preduzeti i izviđanje iz vazduha radi kontrolisanja kako je izvršeno maskiranje ili, pak, ubaciti manje delove »neprijatelja« (partizane i sl.) ili manje vazdušne desante radi ispitivanja efikasnosti neposredne odbrane komandnog mesta.

U uputstvu je predviđeno da jedna takva vežba može trajati od nekoliko časova do više dana, što zavisi od njenog cilja i od nivoa — stepena komande koja se uvežbava. Tako, na primer, racionalno je da se komandna vežba na nivou korpusa na zemljištu potpuno odigra za četiri dana, od čega se prvog dana zauzima početni raspored, uspostavlja i isprobavaju veze, a ostala tri dana su za samu vežbu i povratak.

Po zauzimanju početnog rasporeda vežba se odvija ovako:

a) Najpre komanda i njeni organi izdaju operativne i logističke zapovesti u skladu sa dobijenim zadatkom i početnom situacijom.

b) Pošto pomenute zapovesti stignu u potčinjene komande i one izdaju zapovesti svojim jedinicama, stupaju u dejstvo posrednici. Oni dejstvuju na tri načina:

— prenoseći od potčinjenih jedinica podatke o neprijatelju i razvoju situacije, kao i zahteve za pojačanjima ili za vatrenu podršku (tzv. grupa za aktiviranje odozdo);

— dostavljajući podatke o situaciji na bokovima i kod suseda (tzv. grupa za bočno aktiviranje);

— prenoseći naređenja i informacije o situaciji od strane viših štabova (tzv. grupa za aktiviranje odozgo).

c) Na osnovu tako dobijenih podataka i zahteva, komanda koja se uvežbava rukovodi »borbenim« dejstvima:

- izdavanjem potrebnih naređenja;
- obaveštavanjem svih onih kojima bi konkretni izveštaji mogli koristiti;
- zahtevanjem podrške konvencionalnom ili atomskom vatrom, dotura raznih borbenih potreba, evakuacije i sl.;
- odlučivanjem o eventualnom premeštanju komandnih mesta.

U komentaru se pominje da je, prema stečenim iskustvima, dovoljno ako se svakog dana vežbe izvede samo jedna osnovna taktička radnja. Na kraju svakog dana daje se komandi koja se uvežbava jasan i potpun pregled situacije svojih i protivničkih snaga. To je ujedno i polazna situacija za sutrašnji rad.

Vežbe sa trupom imaju trostruki cilj: a) uvežbavanje kadrova u stvarnom komandovanju; b) učvršćivanje znanja trupe stečena obukom i c) obuka jedinica u sadejstvu i koordiniranoj upotrebi organskih sredstava i ojačanja. Pri oformljivanju zamisli takvih vežbi treba proceniti da li se raspolaze dovoljnim brojem ljudi i sredstava za kompletiranje jedinica i prilagoditi svrhu i temu vežbe tim mogućnostima.

Potom se komentator osvrće na pitanje organizovanja i izvođenja tih vežbi. Organizuju ih prvopretpostavljene komande onih jedinica koje izvode vežbu. Vežbe mogu biti bez vatre, jednostrane ili dvostrane, i uz primenu vatre.

Kod jednostranih vežbi bez vatre težište je na takvoj organizaciji koja će jedinicu staviti u uslove dejstva što približnije ratnim. Tu, pre svega, dolazi u obzir način predstavljanja neprijatelja i njegovih postupaka, kao i određivanje taktičkih radnji koje jedinica treba da izvede potpuno u skladu sa temom i raspoloživim vremenom.

Dejstvo neprijatelja konkretizuje se određivanjem elemenata koji po sastavu i jačini odgovaraju jačini i vrsti protivnika kojeg treba da prikažu, kako bi se i na taj način postigla što verodostojnija slika borbe. Sem toga, posebno se planiraju sva vatrena dejstva i pokret, kako bi se izazvali odgovarajući željeni taktički, odnosno operativni postupci jedinice koja vežba. Ukoliko se, pak, za to ne raspolaze potrebnim ljudstvom i sredstvima, predstavljanje neprijatelja postiže se na drugi način.²⁾

U komentaru se posebno ističe zahtev da se jedinici stvori i obezbedi realno potrebno vreme za izvođenje predviđene taktičke radnje.

Dvostrane vežbe pružaju veće i bolje mogućnosti za rad komandanata, štabova i trupe u uslovima koji su što sličniji ratnim. To je i razumljivo jer se u njima dejstva i reagovanja suprotnih strana izazivaju obostranim postupcima na zemljištu, a ne radom posrednika.

Kod sastavljanja jedinica koje će učestvovati u vežbi neophodno je voditi računa o tome da budu u ratnom sastavu ili bar približno njemu, ali se oni rodovi ili službe koji u konkretnoj situaciji ne dolaze do izražaja mogu i »pretpostaviti« ili »zamisliti«. Susedi desno i levo, ako su potrebni samo za to da bi dali potreban okvir jedinici koja dejstvuje, po pravilu se »zamišljaju«. Poželjno je, kako se kaže u komentaru, da jedinice koje se na istom operativnom sektoru suprotstavljaju jedna drugoj budu sastavljene po istom kriterijumu.

Kod ovih vežbi potrebno je organizovati i sudijski aparat i izabrati takvo zemljište koje — u pogledu mogućnosti nanošenja štete — pruža što povoljnije uslove za slobodu manevra i kretanja.

Ako taktičke radnje koje se ispituju prističu jedna iz druge, potrebno je da se i vežba podeli na uzastopne faze, tako

²⁾ U originalu *attivatori contrapposti*, što doslovce prevedeno znači »nasuprot postavljani pokretači.« — Prim. prev. SeŠ.

da svakoj fazi vežbe odgovara posebna ali celovita taktička radnja.

Vežbama uz primenu vatre postiže se vrlo značajan cilj — obuka jedinica u kretanju i dejstvu pod zaštitom njihovog formacijskog oružja, minobacača, artiljerije i avijacije. Razumljivo je stoga što se ističe velika važnost organizovanja poligona. Taj posao komandant vežbe poverava posebnim organima koji raspolazu potrebnim snagama i sredstvima, a komande i jedinice koje učestvuju u vežbi ne smeju se ni u kom slučaju tim angažovati. Organizovanjem poligona mora se garantovati sigurnost osoblja raspoređenog u njemu i oko njega, s jedne, a smanjiti obaveze i ograničenja koje taktičkoj realnosti mogu nametnuti zahtevi bezbednosti, s druge strane.

Sve vežbe sa trupom, bez obzira da li se izvode sa vatrom ili bez nje, odvijaju se postepeno, u tri faze: uvodnoj, izvršnoj i zaključnoj. U prvoj jedinice zauzimaju početni raspored prema predviđenom planu i dokumentima, a starešine održavaju početni sastanak, u drugoj se izvode tak-

tičke radnje predviđene vežbom, a u zaključnoj fazi komandant vežbe sakuplja pouke i iskustva, a starešine održavaju završni sastanak (analizu vežbe).

U zasebnom poglavlju govori se o radu posrednika čija je namena da kod jedinica i starešina izazovu postupke koji su neophodni da bi se došlo do željenih ciljeva nastave. Oni se pojavljuju samo kod jednostranih vežbi. Zasebno poglavlje, takođe, obuhvata organizovanje i funkcionisanje sudijskog aparata, koji se javlja samo kod dvostranih vežbi sa trupom.

Komentar se završava obaveštenjem da se u zasebnom prilogu koji je, u stvari, praktičan vodič za organizovanje najčešće praktikovanih vežbi, nalazi jedanaest primera sa kompletnom dokumentacijom. Od toga su dve vežbe sa starešinama (jedna na nivou korpusa u učionici, a jedna u okviru taktičke grupe na terenu), dve sa štabovima i sedam sa trupom (tri jednostrane i dve dvostrane bez vatre, a dve sa primenom vatre).

SeŠ.

Gert fon Koreflajš

VOJNA NAUKA I NAUKA O PRIVREDNOM POSLOVANJU¹⁾

Sve nauke, ističe pisac na početku članka, imaju izvesne zajedničke postavke. Međutim, vojna nauka i nauka o privrednom poslovanju su, po njegovom mišljenju, sasvim srodne naučne grane. Kao činjenice koje to potvrđuju on navodi, prvo, da je operativno istraživanje u vojsci preuzeto iz nauke o privrednom poslovanju, zatim da su mnogi bivši nemački aktivni oficiri postigli znatne uspehe u privrednim preduzećima, iako prethodno nisu izučavali ovu granu nauke, i da su se rezervni oficiri SAD u drugom svetskom ratu, kad se za to ukazala potreba, uspešno školovali na fakultetima na kojima se proučava privredno poslovanje. Interesantno je da i danas 10% studenata američkih fakulteta na kojima se proučava privredno poslovanje čine aktivni oficiri. Mlađi studiraju zajedno sa studentima, a stariji pohađaju višenedeljne kurseve. Isto tako u nekim

logističkim školama predaju nastavnici sa diplomom privrednih fakulteta.

Srodnost ovih naučnih grana dokazuje donekle i istorija. Najjamačke trupe su, na primer, bile neka vrsta uslužnih preduzeća, upućena na rentabilno poslovanje i podložna likvidaciji ukoliko nisu mogla da isplaćuju svoje vojnike. To je i igralo značajnu ulogu u njihovim borbenim angažovanjima. Stanje se izmenilo uvođenjem opšte vojne obaveze. Napoleon se rukovodio načelom ekonomije snaga samo do bitke kod Austerlica. Klauzevic u odeljku »Vojna veština ili vojna nauka« dolazi do sličnih zaključaka kao Šmalenbah u svojoj raspravi »Nauka o privatnoj privredi kao veština«. U »Ekonomiji snaga« Klauzevic izlaže da su neupotrebljene snage isto toliko neekonomične kao i snage angažovane bez izgleda na uspeh. On dalje smatra da treba upotrebiti samo onoliko snaga i postaviti samo takve ciljeve kakvi su potrebni za ostvarenje političkih zahteva. Moltke je takođe smatrao da u ratu ne treba težiti krajnostima, već da se treba upravljati prema raspoloživim

¹⁾ Wehrwissenschaft und Betriebswirtschaftslehre, von Gert v. Kortzfleisch, *Wehrwissenschaftliche Rundschau*, Zap. Nemačka, jun 1961.

snagama. Šliften je zastupao gledište da ekonomičan može biti samo kratkotrajan rat. Nasuprot njima Ludendorf je bio pristalica totalnog rata i protivnik načela ekonomije snaga. Ovaj istorijski osvrt, ističe pisac, ukazuje na to da ne treba težiti za borbom i uspehom po svaku cenu, već da se treba rukovoditi načelom ekonomije snaga kako u strategiji tako i u taktici.

Srodnost razmatranih naučnih grana je još očiglednija u detaljima. Vojni i privredni rukovodioci moraju planirati, organizovati, davati uputstva, koordinirati snage i sredstva i nadgledati kako se postavljene ciljeve ostvaruju. Tako je, na primer, po mišljenju pisca rad neke inženjerske jedinice sličniji radu nekog građevinskog preduzeća nego radu neke jedinice u avijaciji. Izviđanje, snabdevanje i izvođenje operacija postoji i u vojsci i u privrednim preduzećima, samo što se u ovim poslednjim to obavlja u vidu ispitivanja tržišta, nabavke robe i planiranja rada po pogonima.

Dosta sličnosti postoji i kod dopunskih naučnih grana ove dve nauke, na primer, između vojne i privredne psihologije, psihotehnike, pedagogike, istorije i geografije. Takođe je sličan i odnos nauke o privrednom poslovanju i vojne nauke prema nekim drugim bliskim naučnim granama, na primer, prema tehnologiji. Svoja tehnička sredstva moraju dobro da poznaju pripadnici i vojske i privrede kako ova ne bi ostala nedovoljno iskorišćena ili, pak, bila precejnena. Ipak, ova sredstva privreda meri više ekonomskim merilima, dok za vojsku ona nisu odlučujuća. Mnogi primeri govore o tome da se očekivanja u pogledu borbene vrednosti nove vojne opreme nisu uvek u praksi ostvarila.

Isto tako i nacionalna ekonomika ima za nauku o privrednom poslovanju donekle značaj kao i politika za vojnu nauku.

Pošto postoji ovakva povezanost i sličnost između ovih dveju nauka, izvlači zaključak pisac članka, potrebno je utvrditi u čemu se taj međusobni uticaj konkretno ogleda.

Mogućnost uticaja vojne nauke na nauku o privrednom poslovanju. — Rukovodioci u privredi mogu naći korisne postavke u vojnoj organizaciji, u jasnoći vojnih planova, u sistemu nadležnosti kod vojnog komandovanja i usklađenosti delokruga odgovornosti sa nadležnošću u komandovanju.

Još posle prvog svetskog rata pojavili su se predlozi da se specijalno školuju i

po preduzećima postavljaju analogni stručnjaci kao što su u vojsci generalštabni oficiri. Za privrednike je značajna i sama tehnika naređivanja u vojsci, kao i praksa da se, u određenim vremenskim razmacima, svi štabni oficiri određuju na komandne dužnosti u trupi. Na taj bi se način izbeglo kancelarijsko naređivanje i uspostavlili lični kontakti s ljudima koji naređenja sprovode.

Mogućnost uticaja nauke o privrednom poslovanju na vojnu nauku. — Vojni starešina može izvući iz nauke o privrednom poslovanju sklonost ka razmišljanju, zasnovanom na shvatanju vrednosti, i smisao za izbegavanje neekonomičnog angažovanja ljudstva i materijalnih sredstava, i to ne samo u stvarnim ratnim uslovima već i u mirno doba, u svakodnevnom životu u kasarni i na manevrima. Danas se više ne može dozvoliti, podvlači pisac, da vojnici svakodnevno »poliraju« svoju opremu i oružje i izvode formalnu strojevu obuku dok za to vreme u skladištima leže neiskorišćena skupocena oružja i pribori. Čistoća, održavanje oružja i osećanje o zajedničkoj pripadnosti su od značaja za vojnike i potrebno je da se oni na to priviknu, ali svaki starešina mora biti svestan toga šta ovakva obuka staje. Preduslov za to je, po mišljenju pisca, da svoju jedinicu shvati kao neku vrstu privrednog pogona. U tom slučaju tištaće ga neiskorišćena radio-stanica ili borbeno vozilo isto onako kao što će preduzimača, koji razmišlja po načelima privrednog poslovanja, tištati neiskorišćena mašina za proizvodnju. Starešina koji ima osećanje za cenu troškova svoje jedinice — u pogledu iznosa njenih troškova u odnosu na njenu korisnost — drukčije će posmatrati besposlene vojnike ili grupe vojnika koji na nešto čekaju, nego onaj koji ta ekonomska načela ne poznaje. U toku poslednjeg rata mnogi rezervni oficiri iz privrede dokazali su svu korisnost ovakvog ekonomskog razmišljanja u vojnim zbivanjima.

Računovodstvo je duhovito sredstvo pri formiranju smisla za privredno poslovanje. Savremeno računovodstvo, razrađeno na bazi privrednog poslovanja, potrebno je i za formiranje osećanja za ekonomiku u oružanim snagama. Uz odgovarajuću stručnu obradu bilo bi moguće da se računovodstvo primeni i kod oružja, pribora i opreme u toku njihovog korišćenja, samo bi to bilo skopčano sa znatnim teškoćama. U trupnom knjigovodstvu ne bi bili mogući proračuni koji bi odgovarali pro-

računima o uspehu privrednog preduzeća. Cene i izdaci na vojnu opremu i naoružanje ne mogu se podvesti pod tržišno poslovanje koje bi se merilo na osnovu troškova ili prihoda. Bilo bi, međutim, moguće da se poslovanje u jedinicama posmatra kroz kontrolu troškova, i to kroz njihovo upoređivanje unutar jedne jedinice i između više njih, kao što je to moguće i kod privrednih preduzeća. Ovo naročito ako se upoređuju dve jednake jedinice u pogledu održavanja i iskorišćavanja poverenih materijalnih dobara. Pri tome ipak postoji opasnost da se smisao za privrednu ekonomičnost ne izjednači sa smislom za štednju ili, u krajnjoj liniji, tvrdičlukom. Troškovi za opravke, pogonsko gorivo i trošenje materijala moraju se obračunavati u odnosu na časove provedene u kretanju, vežbama na zemljištu ili obuci u letenju.

Po mišljenju pisca, plodna saradnja između privrednih i vojnih rukovodilaca treba da postoji i na području operativnog istraživanja, baziranog na računima kao i onog koji se ne može obuhvatiti računom.

Primer kako nauka o privrednom poslovanju može pružiti doprinos u rešavanju osnovnih vojnih pitanja pruža i diskusija o optimalnoj veličini borbenih jedinica. Kao što rukovodioci u privredi mogu primiti korisne sugestije od vojne nauke kako treba voditi velika preduzeća, tako se i vojnici mogu učiti od privrede o upravljanju samostalnim pogonima. Dejstvo savremenog oružja upućuje na stva-

ranje malih jedinica koje mogu samostalno dejstvovati. Zato ove, po mišljenju pisca, i moraju biti opremljene svim potrebnim sredstvima kakvim su u poslednjem ratu raspolagale divizije.

Nauka o privrednom poslovanju već danas praktično ispoljava uticaj na vojnu nauku. Organizacija Vrhovne komande savezničkih snaga u Evropi (NATO) je, na primer, veoma slična organizacionoj šemi glavnih uprava američkih akcionarskih društava — sa predsednikom, zamenikom predsednika i odborom direktora. Komandne instancije u američkoj vojsci su uvele posebnog, šestog generalštabnog oficira, koji mora poticati iz privrede i koji ima naziv kontrolora, kao i u privrednim preduzećima. Njegov je zadatak da proučava trupno računovodstvo i daje komandantu odgovarajuće savete. Jedna od njegovih posebnih dužnosti je da nastoji da se na svakom priboru i vozilu, i to na jasno uočljivim mestima, istakne njihova vrednost u novcu.

U Bundesveru su na komandnoj akademiji i školi za logistiku uvedene istraživačke grupe, od kojih je jedna za planiranje, organizaciju i racionalizaciju. Na njenom čelu nalazi se istaknuti stručnjak iz privrede. Predavanja u okviru oficirske nastave kod ove grupe drže razni naučnici i privredni savetnici slobodnih profesija. Tako se veza između vojske i privrednog poslovanja i na ovaj način učvršćuje.

S. P.

IZIŠLO IZ ŠTAMPE

NOVE KNJIGE

Potpukovnik geodetske službe VELIBOR ARSIĆ, **TOPOGRAFSKA OSNOVA BORBENIH DOKUMENATA**, izdanje »Biblioteka vojnih udžbenika i priručnika« VIZ-a JNA »Vojno delo«, Beograd 1961. godine. Knjiga ima 100 strana sa 89 slika. Cena 250 dinara.

Priručnik razmatra pripremu karte i aerofotosnimka i način izrade šema, krojka, skica i perspektivnih snimaka, koji služe kao topografska osnova za uoženje borbenih podataka. Kao praktičan priručnik knjiga je namenjena svim našim starešinama.

General-major pravne službe ILIJA KOSTIĆ, **STAREŠINA I PRIMENA PRO-**

PISA U JUGOSLOVENSKOJ NARODNOJ ARMJI, izdanje »Biblioteka vojnih udžbenika i priručnika« VIZ-a JNA »Vojno delo«, Beograd 1961. godine. Knjiga ima 261 stranu. Cena 500 dinara.

Ova knjiga predstavlja značajan doprinos jačanju socijalističke zakonitosti u JNA. Ona obuhvata rukovođenje u JNA, primenu na vojna lica Zakona o prekršajima i Zakona o opštem upravnom postupku, zatim odredbe Zakona o upravnim sporovima, o materijalnoj odgovornosti vojnih lica itd. S obzirom na ovakav sadržaj ona će biti veoma koristan svakidašnji priručnik ne samo starešinama pravne službe već i svim ostalim pripadnicima JNA.

ČASOPISI

VOJNI GLASNIK

Br. 9/1961.

Pukovnik Zdravko Kolar: *Moralni faktor u savremenom ratu*

U članku pisac ističe istorijski razvitak i ulogu moralnog faktora, kao i njegovo mesto u opštenarodnom odbrambenom ratu u kojem će on imati odlučujuću ulogu kao najznačajniji elemenat borbene vrednosti jedne armije. On, takođe, naglašava uslovljenost značaja moralnog faktora u sklopu ostalih faktora, od kojih će isto tako zavisiti ishod savremenog rata.

Potpukovnik Vladimir Timčenko: *Zaprečavanje u odbrani reke*

Pošto je istakao neophodnost zaprečavanja u savremenim uslovima, pisac razmatra koje se vrste prepreka mogu upotrebiti u odbrani reke, gde i kako ih treba postavljati, kao i o uticaju širine reke i promene vodostaja na zaprečavanje vodenog toka.

Major Obren Ćirić: *O problemima tehničkog obrazovanja u artiljeriji*

U članku se iznosi potreba da artiljerijske starešine i vojnici budu osposobljeni za samostalno održavanje svoje tehnike i otklanjanje manjih neispravnosti koje su dosada većinom otklanjali artiljerijski majstori. Tome treba da posluži i uvođenje tehničkog obrazovanja, kao posebnog predmeta, koje obuhvata znanja iz oblasti artiljerijske tehnike, moto i tehnike sredstava veze.

Pukovnik Mile Lalić: *Vežbališta, strelišta i poligoni u obuci oklopnih jedinica*

S obzirom na to da oklopne jedinice, kao izrazito tehnički rod, treba da raspolazu savremeno uređenim vežbalištima, strelištima i poligonima, autor u članku iznosi kako se angažovanje većih materijalno-finansijskih sredstava za ovu svrhu višestruko isplati. On ujedno daje izvesna svoja zapažanja iz dosadašnje prakse u pogledu izrade i uređenja svakog od ovih objekata.

Potpukovnik Darko Puhar: *Planšeta za procenu radio-aktivnih padavina*

Članak je napisan na osnovu niza podataka objavljenih u inostranim časopisima i obrađuje sledeća pitanja: nastanak i metode procene radioaktivnih padavina (anemometrična i eliptična), zatim izradu planšete za procenu ovih padavina po eliptičnoj metodi i korišćenje ove planšete.

Major Vitimir Jovanović: *Primena podvodne signalizacije*

Kako podvodna signalizacija na moru može skoro u potpunosti da zameni ostala sredstva veze, to se u članku razmatraju osobine širenja zvučnih i nadzvučnih talasa kroz vodu, zatim prednosti koje daje ova vrsta veze. Pisac napominje da se uređaji za podvodnu signalizaciju mogu ujedno koristiti i za osluškivanje rada motora neprijateljskih plovni objekata a time i za otkrivanje njihovog prisustva.

Pored ovih, Vojni glasnik donosi i sledeće članke:

Kapetan I klase Slobodan Dundić: *Otklanjanje uticaja vetra kod komandnog računara M-11A*

Potpukovnik Ratko Anđelković: *O obuci rezervnih oficira na vojnoj vežbi*

Pukovnik Stanislav Podboj: *Dva praktična načina kodiranja karte*

Kapetan I klase Velimir Bogovac: *O svetljavanju pokretnih ciljeva na bojnim gađanjima*

Ante Rosi: *Neka pitanja kulturno-prosvetnog rada u NOR-u*

Joco Jović i Josip Karavanić: *Omladinske jedinice u NOV i POJ*

Novo Matunović: *Donjobanjansko-petrovička četa 1941.*

Olga Čelebić: *Nekad se tu nalazilo selo*

U časopisu su dati prikazi raznih članaka, taktičko-tehničke i druge novosti iz inostranih armija.

VOJNOISTORIJSKI GLASNIK

Br. 3/1961.

Pukovnik Danilo Jauković: *Sandžak u narodnooslobodilačkom ratu (do juna 1942. god.), V deo*

Potpukovnik Vojin Popović: *Borbe u južnoj Srbiji od jula do septembra 1942. godine.*

Slobodan Šakota i potpukovnik Radomir Petković: *Dejstva partizanskih jedinica u Hercegovini protiv okupatora, ustaša i četnika (novembar 1941 — maj 1942)*

Major Rade Guberina: *Pavle Babac i Andrija Božović, »Splitska operacija godine 1943.«*

Pored ovog, Vojnoistorijski glasnik donosi i bibliografiju jugoslovenske istoriografije od 1956—1959 (članci), kao i bibliografiju strane istoriografije o drugom svetskom ratu.

MORNARIČKI GLASNIK

Br. 4/1961.

Pukovnik Sreten Šantić: *O nekim pitanjima upotrebe avijacije i njenim mogućnostima*

Kapetan korvete Tihomir Vilović: *Svakodnevna operativna delatnost pomorskih snaga*

Mornaričko-tehnički kapetan Ismet Imamović: *Razvitak i problemi pogonskog uređaja podmornica*

Poručnik fregate Ahmed Čišić: *Roni-lačka oprema i njena primjena u ratnoj mornarici*

Kapetan bojnog broda Ante Benić: *Priprema i početak NOB u Makarskom gornjem primorju 1941. godine*

Pukovnik Poldo Mikulić: *Biokovsko područje u NOR do formiranja Prvog mornaričkog odreda*

Važniji događaji iz NOB 1941. do 1945.

Pored ovih članaka, *Mornarički glasnik* u ovom broju donosi i rubriku »Iz pomorske literature«, »Iz nauke i tehnike«, »Vesti i novosti« i »Bibliografiju«.

VOJNOTEHNIČKI GLASNIK

Br. 9/1961.

Major Jordan Andrejević: *Uzroci saobraćajnih udesa i prekršaja*

Potpukovnik Živorad Stojanović: *Koeficijent brisanog prostora i njegova primena*

Kapetan I klase Dobrivoje Milovanović: *Čišćenje i konzervisanje pešadijskog oružja*

Potpukovnik Milenko Kovačević: *Uređaj koji opominje vozača motornog vozila*

Kapetan I klase Dušan Rovčanić: *Upotreba motornih vozila u izuzetnim uslovima*

Pukovnik Jovo Bogdanović: *Prvo majstori a onda starešine*

Major ing. Sergije Mantula: *O nekim problemima maskiranja nepokretnih objekata*

Kapetan inž. Đorđe Golić: *Osnovni elementi procesa miniranja i načini ekonomske eksploatacije kompresora pri iskopu stene*

Major Jakov Mance: *Domest bombi bačenih pri obrušavanju aviona*

Kapetan I klase Vlastimir Josipović i potporučnik Gojko Stanković: *Panorama No 9 Mkl za pav top 94 mm M3A*

Poručnik Anton Ráhotina: *Organizacija operativnog centra (OC) objekta PVO*

Vodnik I klase Dragutin Belaj: *Pronalazanje i otklanjanje grešaka na elektronskim uređajima 3MK7 i M11A*

Potporučnik Dragoljub Stanković: *Metode merenja otpora zemljovoda*

Elektromehaničar Drago Jovičić: *Uređaj za ispitivanje elektromagnetskih kočnica i signalnog osvetljenja na topovima 90 mm i 40 mm*

Kapetan I klase Dobrivoje Despotović: *Vođenje evidencije u radionicama II i III stepena pri izvršenju pregleda i opravki tehničkih sredstava*

Pukovnik Vladimir Slobodaninov: *Svestrano poznavanje artiljerijske tehnike je preduslov uspešnog izvršenja zadataka u ratu*

Poručnik bojnog broda Božo Javoran: *Neka iskustva u korišćenju i održavanju sredstava veze*

Pored toga Glasnik donosi naučne i tehničke novosti i zanimljivosti iz inostranih i domaćih časopisa, kao i bibliografiju.

VOJNOTEHNIČKI GLASNIK

Br. 10/1961.

Kapetan Jakov Lovrić: *Nešto o uticaju atmosferskih prilika i zemljišta na upotrebu i dejstvo atomskih oružja*

Pukovnik Ignjatije Perić i potpukovnik Tomislav Marinković: *Neka zapažanja sa ispita za čin oficira, podoficira i vojnog službenika tehničke službe*

Pukovnik Branko Tanjga: *Nova sredstva za imitaciju vatre*

Kapetan Slavčo Hristov: *Proučavanje tla pri izgradnji puta*

Diplomirani hemičar Pavle Popović: *O izradi štampanih veza*

Inž. Nikola Timar: *Da li radio-teleprinterški saobraćaj treba da se obavlja pomoću uređaja sa nosećom frekvencijom ili sa jednim boćnim opsegom*

Major inž. Grgo Peronja: *Uticaj oklopa na vek trajanja elektronskih cevi i pouzdanost rada elektronskih uređaja*

Potpukovnik Stevan Pavlović: *Održavanje guma na vozilima u eksploataciji*

Pukovnik Miloš Palija: *Kako su se Krajišnici koristili oružjem otetim od neprijatelja*

Pukovnik Nikica Janković: *Ukopavanje i sakrivanje tehnike u NOR*

Pored toga Glasnik donosi naučne i tehničke novosti i zanimljivosti iz inostranih časopisa.

VOJNOEKONOMSKI PREGLED

Br. 4/1961.

D. A.: *Svečanost u Intendantskoj vojnoj akademiji povodom proizvodstva pitomaca XI klase u čin potporučnika*

Pukovnik Rudolf Musi i pukovnik Dobrivoje Avramović: *Finansije u narodno-oslobodilačkom ratu*

Pukovnik Franc Avsenek: *Rešavanje problema ishrane i snabdevanja NOV i PO u pasivnim krajevima Hrvatske (1942—1943).*

Major Pantelija Urošev i major Koriočan Ankucić: *Primena klizne skale u kupoprodajnim ugovorima posmatrana sa gledišta kupca*

Vojni službenik Vladimir Šaranović: *Kvantitativni gubici, i kvalitativne promene kod nekih vrsta povrća*

Pored toga Vojnoekonomski pregled donosi ekonomske, naučne i tehničke novosti i zanimljivosti, mali leksikon i bibliografiju.